



# Če bi grofica Sauer pokukala iz ekrana ...

Zgodovina ali umetnostna zgodovina

(raziskovalna naloga)

*Avtor: Teo Črnivec*

**Mentorica:** *Laura Mohorko Kumer, mag. prof. zgodovine in mag. prof. slovenskega jezika in književnosti*

**Somentorja:** *Robert Železnik, mag. ing. medijskih komunikacij in mag. družboslovne informatike ter Janja Solina Črnivec, prof. matematike in prof. proizvodno-tehnične vzgoje*

**Cirkulane, 2024**

***V Belanih od nekdanj močna volja,  
Vinogradi naokrog namesto polja.  
Nad grajskim veljakom naj zasije svetloba,  
»vareški« zemljici nas veže zvestoba.***

*L. M. K*

Zahvaliti se želim veliko osebam, ki so mi pomagale na poti do cilja raziskovalne naloge. Hvala moji mentorici in somentorjema, ki so me ves čas pravilno usmerjali, mi pomagali pri izdelavi raziskovalnega dela ter zaupali vame. Hvala tudi učiteljici angleščine, ge. Vesni Koren, za prevod povzetka. Hvaležen sem tudi ravnateljici, ge. Suzani Petek, ki zmeraj podpira radovednost in nove ideje.

Predvsem pa srčna hvala za nesebično pomoč našim krajanom in vsem ostalim: ge. Miri Petrovič za čudovite informacije, s katerimi me je obdala, in nasvete, s katerimi me je opremila. Hvala mojim informatorjem, babici Ani Črnivec, »zakladnici« ustnega pričevanja v Cirkulanah. Zahvaljujem se vsem tistim, ki ste se prelevili v zgodovinske osebnosti Cirkulan in posodili svoj glas, g. Tončku Žumbarju, g. Izidorju Gnilšku, g. Miru Lesjaku in vsem drugim. Hvala iz srca za potrpežljivost in pomoč moji celotni družini.

## KAZALO

1 UVOD .....	6
1.1 Cilji raziskovalnega dela.....	6
1.2 Raziskovalne hipoteze .....	6
1.3 Metode raziskovanja .....	7
2 TEORETIČNI DEL.....	8
2.1 Zakaj terensko učenje pri zgodovini? .....	8
2.2 Krajevna zgodovina v učnih načrtih za zgodovino.....	8
2.3 Zgodovinska učna pot v Cirkulanah – konkretna vpeljava učnih ciljev .....	9
3 ZGODOVINSKI ORIS KRAJA CIRKULANE .....	11
4 IZDELAVA ZGODOVINSKE UČNE POTI V CIRKULANAH - NAJPOMEMBNEJŠI MEJNIKI KRAJEVNE ZGODOVINE .....	11
4.1 Sauerji kot pomembni »utemeljitelji« Borla in območja Cirkulan .....	12
4.2 »Vareščan« Bračič in »vareška« šola: utemeljitelj mariborske univerze .....	13
4.3 Viničarstvo v Halozah in vsakdan Belanov.....	14
4.4 Ob spomeniku padlim borcem NOB: zgodba skozi oči mojega pradedka, Franca Klinca .....	16
4.5 Vareški »coprniški« lonec.....	17
4.6 Sidro vsepovsod, morja pa nikjer .....	18
5 EMPIRIČNI DEL.....	19
5.1 Proces priprave vsebin na učni poti .....	19
5.2 I. zgodovinska učna točka – zgodba viničarja Hanzeka .....	21
5.3 II. zgodovinska učna točka – grb sidro nosi .....	23
5.4 III. zgodovinska učna točka – Vladimir Bračič.....	23
5.5 IV. zgodovinska učna točka – spomenik NOB.....	25
5.6 V. zgodovinska učna točka – coprniški lonec.....	26
5.7 VI. zgodovinska učna točka – imenitni grofje Sauerji in Borl.....	27
5.8 Raziskava in analiza empiričnega dela.....	29
6 REZULTATI IN RAZPRAVA.....	34
7 ZAKLJUČEK .....	35
8 LITERATURA IN VIRI .....	36

## KAZALO SLIK

Slika 1: Petošolci so na terenu resnično uživali. (Lorbek, 2024).....	9
Slika 2: Naselja v občini Cirkulane, iz knjige Belanski govor (Črnivec, 2023).....	11
Slika 3: Grb Sauerjev. (Neznani avtor, 1820).....	12
Slika 4: Kip rojaka Bračiča pred šolo v Cirkulanah. (Črnivec, 2024).....	14
Slika 5: Park dediščine v Cirkulanah kot postaja učne poti, ki obravnava viničarske odnose v Halozah. (Črnivec, 2023) .....	16
Slika 6: Spomenik NOB v "središču" Cirkulan. (Črnivec, 2024).....	17
Slika 7: Trasa zgodovinske učne poti, narejena s pomočjo Google Maps. (Črnivec, 2023).....	20
Slika 8: Ogled interaktivnega zemljevida na posameznih zgodovinskih točkah. (Črnivec, 2023) .....	21
Slika 9: Posnetek zaslona na zgodovinski točki Zgodba viničarstva. (Kumer, 2024) .....	22
Slika 10: Prikaz igre viničarstva ob interaktivni predstavitvi. (Črnivec, 2023).....	22
Slika 11: Posnetek zaslona na zgodovinski točki V grbu sidro, morja pa ni. (Kumer, 2024).....	23
Slika 12: Posnetek zaslona na zgodovinski točki Vladimir Bračič in zgodovina šolstva. (Kumer, 2024).....	24
Slika 13: Posnetek zaslona na zgodovinski točki Spomenik NOB in vojno obdobje v Cirkulanah. (Kumer, 2024).....	25
Slika 14: Posnetek zaslona na zgodovinski točki Vareški "copniški" lonec. (Kumer, 2024) .....	26
Slika 15: Posnetek zaslona na zgodovinski točki o grofih Sauerjih in gradu Borl. (Kumer, 2024) .....	27
Slika 16: Pogled v posnetek zaslona izdelanega interaktivnega sveta rodbine Sauer skozi VR očala. (Črnivec, 2024) .....	28
Slika 17: QR koda nas je »prenesla« na vsebinski del zgodovinske točke (Lorbek, 2024) .....	28
Slika 18: Zdaj vemo, zakaj imamo v grbu sidro. (Lorbek, 2024). .....	28
Slika 19: Devetošolci na gradu Borl ob metodi dela na terenu. (Laura Mohorko Kumer, 2024) .....	29
Slika 20: Odgovori učencev kontrolne skupine. (Črnivec, 2024) .....	32
Slika 21: Odgovori učencev eksperimentalne skupine o Vladimirju Bračiču, ustvarjeni z orodjem 1ka. (Črnivec, 2024) .....	33

## POVZETEK

Čeprav se zdi zgodovina Cirkulan, majhne občine sredi Haloze, zanimiva tema, pa temu vedno ni tako. Preveč splošno podajanje informacij o krajevni zgodovini zna biti za vse obiskovalce nekega kraja suhoparno in presplošno, včasih že skorajda malce »zlajnano«. Vsekakor pa se mi zdi pomembno eno – da se tudi v domačem kraju učimo zunaj – na terenu – z obiskovanjem zgodovinskih učnih točk. Dokazati želim, da zgodovinske sledi našega kraja niso samo sledi, mimo katerih vsakodnevno odbrzimo. Poznavanje zgodovine domačega kraja in zgodb, ki so gradile to zgodovino, je temelj za poznavanje zgodovine Slovenije, Evrope in Sveta. V raziskovalni nalogi sem se tokrat analize zgodovine domačega kraja lotil malce drugače – skozi oči radovednega devetošolca, ki zapušča domači kraj. Rad imam lokalno zgodovino, zato sem se v letošnjem letu namenil podati na pot odkrivanja lokalne zgodovine kraja, kjer sem se rodil in odraščal. Izdelal sem zgodovinsko učno pot po domačih Cirkulanah, na katero bom popeljal učence in ostale obiskovalce ter pri tem združil dve stvari: izdelava zgodovinske učne poti z učenjem na prostem ob podpori sodobnih pristopov oz. IKT-ja. Ta raziskava bo pri odkrivanju domače zgodovine v pomoč tudi drugim obiskovalcem Cirkulan, predvsem pa prihodnjim generacijam. Predvsem zato, da nikoli ne pozabijo svoje kulturno-zgodovinske identitete.

Ključne besede:

Cirkulane, terensko učenje, zgodovinska učna pot, krajevna zgodovina

## ABSTRACT

The history of Cirkulane, a small municipality in the middle of Haloze, seems to be an interesting topic, but this is not always the case. To visitors, introducing the historical information about a certain place might sometimes be too general, even monotonous, or "worn-out" as some would call it. In my opinion, there is one thing of great importance – the possibility of learning outdoors in our hometown – doing fieldwork – by visiting historical learning points. I want to prove that the traces left in the history of our place are not just traces that we rush past every day. Knowing the history of the hometown and the stories that have shaped this history is the basis for understanding the history of Slovenia, Europe and the world.

In my research paper, I approached the analysis of the history of my hometown in a slightly different way – from the perspective of an inquisitive ninth-grader who is soon leaving his hometown. I like local history, so this year I decided to go on a journey of discovering the local history of the place where I was born and raised. I have created a historical educational trail through my hometown Cirkulane for students and others to visit, combining two things - creating a historical educational trail with outdoor learning supported by modern approaches, or ICT. This research can help other visitors discover the local history of Cirkulane and, especially, it can help future generations. Above all, it is important for them not to forget their cultural and historical identity.

Keywords: Cirkulane, outdoor learning, historical educational trail, local history

# 1 UVOD

Področje zgodovine je zame zelo zanimivo, pa vendar sem se ob koncu šolanja odločil, da želim nekaj še bolj zgodovinsko bogatega pustiti tudi domačemu kraju; kjer sem se šolal, živel in deloval do sedaj. Zavedam se, da vsi radi občudujemo nekaj tujega, pa vendar imamo na domačem pragu tako čudovite zgodovinske točke, ki jih večkrat pozabimo. Kot ljubitelj domačega, predvsem pa krajevne zgodovine, me je gnalo predvsem dejstvo, da zgodovino Cirkulanah »ponazorim« na način, kakršnega še ni bilo. Zato sem se s pomočjo pisnih, materialnih in ustnih zgodovinskih virov odločil odpraviti na pot po Cirkulanah, poiskati in ustvariti zanimive in bogate zgodovinske zgodbe Cirkulanah in jih strniti v celoto. Vse to sem podkrepil z elementi IKT-ja in ustvaril QR kode z zanimivimi igrami in animacijami, ki bodo obiskovalce/učence na zgodovinski učni poti usmerili na še višjo raven razumevanja krajevne zgodovine. Veliko dela sem imel z izborom in izdelavo zgodovinskih mejnikov v kraju, prav tako sem želel v delo vključiti tudi domače prebivalce. Po delu na terenu, ki sem ga izvedel s pomočjo devetinsedemdesetih učencev, sem lahko opravil tudi empirični del. Hipoteze, ki sem si jih zastavil, sem potrdil/ovrgel, in sicer s pomočjo eksperimentalne metode in metode vprašalnika. Odkril sem, da je učenje in seznanjanje s pomembnimi dogodki iz preteklosti na terenu izjemno dobra stvar, ki se velikokrat obrestuje. Odkrival sem tudi cilje iz učnega načrta in s pomočjo slednjih gradil zgodovinsko vsebino. Tako sem novonastalo zgodovinsko učno pot umestil kot primerno tudi za učence. Odkril sem, da veliko učencev za posamezne zgodovinske mejnike v Cirkulanah sploh ni vedelo, kljub temu da gre za bogato kulturno-zgodovinsko dediščino kraja, v katerem živijo. Vizijo sem usmeril tudi v splošno zgodovinsko učno pot, ki bomo jo lahko delili z obiskovalci našega kraja in zgodovinskimi navdušenci.

## 1.1 Cilji raziskovalnega dela

Cilji našega raziskovalnega dela so naslednji:

- Na podlagi pridobljenih in preučenih podatkov iz literature in virov želim kot prvi pripraviti interaktivno traso zanimivih točk zgodovinske učne poti v samih Halozah.
- Ob analizi učnega načrta za spoznavanje družbe in zgodovine ter ob podpori sodobnih pristopov in IKT-ja želim zasnovati pot, primerno za učence.
- Zgodovinske teme/mejnike v domačem kraju (Cirkulanah) želim pripraviti na preprost, zanimiv in vsem razumljiv način
- S skupino učencev/obiskovalcev poti želim izvesti didaktično-raziskovalni del poti.
- Dokazati želim pozitivne učinke in odziv učencev po opravljeni zgodovinski učni poti.
- Povezati se želim z lokalno skupnostjo in jim zgodovinsko učno pot predati, da jo bodo lahko uporabljali v namen ohranitve zgodovinsko-kulturne dediščine in seznanjanja obiskovalcev v Cirkulanah.

## 1.2 Raziskovalne hipoteze

Pred raziskovanjem sem si zastavil naslednje hipoteze:

1. Bogata zgodovina Cirkulan nam omogoča pester nabor zgodovinskih vsebin za kvalitetno in sodobno izvedbo učenja zgodovine na terenu, ki jih lahko uporabim tudi za odmevno in tudi prvo interaktivno krajevno zgodovinsko učno pot v Halozah.
2. Učni načrt za zgodovino omogoča vpeljavo vsebin in osvojitve učnih ciljev iz UN, ki so vezani na zgodovino Cirkulan.
3. Učenci se želijo učiti tudi s pomočjo terenskega dela, saj novonastala učna pot predstavlja popestritev pouka zgodovine, k čemur pripomore tudi uporaba sodobnih smernic IKT-pouka.
4. Predvidevam, da bom s pomočjo eksperimentalnega dela prikazal pozitivni učinek učenja zgodovine na terenu (testni preizkus na skupini šestošolcev).
5. Učenci/obiskovalci poti so si najbolj zapomnili podatke o splavarski zgodovini na reki Dravi in s tem povezanim cirkulanskim grbom.

### 1.3 Metode raziskovanja

Raziskovanja sem se lotil postopoma. Najprej sem s pomočjo analize terena določil zgodovinske točke in tako zajel zgodovinsko analizo »obravnanih« zgodovinskih točk, ki sem jih, glede na primernost, izbral s pomočjo ustreznih virov in literature. Dodal sem tudi manj znane zgodovinske procese v Cirkulanah, kar se mi je zdelo zelo pomembno. Nato sem se lotil raziskovanja drugačne oblike pouka zgodovine - terenskega dela. V učnem načrtu sem pregledal pomembne učne cilje, ki zajemajo tudi zgodovinsko vsebino učnih točk poti »Po Barbar`ni sledi. Sledila je analiza učnega načrta za poučevanje zgodovine v osnovni šoli; analiza mi je pomagala, da sem vključil v učno točko na ustrezen način vključil zgodovinsko vsebino.

Hkrati s teoretičnim delom je nastajalo informativno gradivo in prezentacije, in sicer s pomočjo metode izdelave animacijskih tehnik v določenem računalniškem programu (Animaker). Metoda dela na terenu je vsebovala iskanje primernih informatorjev, ki v domačem kraju kot osebe veliko doprinesejo k ohranjanju zgodovinske dediščine. Po snemanju sem lahko naredil animacijsko tehniko, ki ji je sledila izdelava iger, s katero se lahko poigra obiskovalec poti. Delo sem nadgradil s pomočjo VR očal in programa Cospaces Edu ter tako zgradil virtualni svet grofov Sauerjev na Borlu.

Metodo dela na terenu sem prenesel tudi na skupino obiskovalcev. Menim, da je tovrstna metoda bila uspešna tudi zaradi hkratnega učenja in gibanja v naravi. Prav tako je danes zelo pomembno izkušensko učenje, ki ga učenci doživimo. Pripravil sem tudi vprašalnik po delu na poti. Pri tem sem se odločil iti korak dlje in s pomočjo metode eksperimenta poskusil poiskati razlike v pridobljenem (trenutnem) znanju med kontrolno in eksperimentalno skupino učencev.

V empiričnem delu sem tako poskusil izvesti kombinacijo obeh metod, kvalitativne (konkretno opazovanje učencev na učni poti, opazovanje in spremljanje informativnega gradiva ob izvedbi) ter kvantitativne (anketni vprašalnik).

S pomočjo analize odgovorov sem lahko potrdil/ovrgel hipoteze in odgovoril na raziskovalna vprašanja.

## 2 TEORETIČNI DEL

### 2.1 Zakaj terensko učenje pri zgodovini?

Kot nekoga, ki zaključuje osnovnošolsko izobraževanje, me je zmeraj zanimalo učenje izven učilnice. Vemo, da nam svet ponuja veliko stvari, ki jih vidimo, doživimo izkušnjo in si jih tudi lažje zapomnimo. Tako na zgodovinske pojave, dogodke in posledice gledamo drugače, saj jih odkrivamo na drugačen način in ne le s pomočjo črk na papirju. Slovenska strokovnjakinja za poučevanje zgodovine v šolah, Trškanova, pravi, da je učenje z odkrivanjem posebna metoda učenja, ki se uporablja tudi pri terenskem delu in jo brez težav lahko uporabljamo pri učenju lokalne zgodovine. Teren je vse okrog nas; lahko je okolica šole, lahko je domača pokrajina, ki nam (poleg naravnih) ponuja tudi zgodovinske, etnološke in umetnostne značilnosti. Mednje štejemo spomenike, stavbe in druge materialne vire (Trškan, 2007). Po devetih letih šole se močno zavedam, da je zgodovina predmet v šoli, ki je že davno presegel okvire podajanja snovi v obliki narekovanja in suhoparnega podajanja snovi. Generacije otrok, kakršne šolo obiskujemo danes, se močno zatekamo k novim stimulansom, ki v nas budijo motivacijo, na učitelju in načinu podajanja snovi pa je, koliko bomo učenci pri tem motivirani. Z metodo dela na terenu se v posamezniku lahko vklopi aktivacija miselnih procesov, ki so drugačni od tistih v učilnici. Pouk zgodovine je tako bolj življenjski in daje nazorno podobo o zgodovinskem dogajanju nekega obdobja. Neposredno opazovanje zgodovinskih spomenikov v naravi, v arhivih ali muzejih je namreč za posredovanje zgodovine izrednega pomena. Ko se učenci odpravimo na pot v domačem kraju, nismo samo opazovalci (Potočnik, 2015). Neposredno opazovanje zgodovinskih spomenikov v naravi, muzejih ter arhivih je za posredovanje zgodovine zelo pomembno. Učenci pravilno razumemo procese in pojave, ko si ogledajo teren, kjer so se zgodili. Kljub temu da so danes na razpolago številni učni pripomočki (npr. slikovno gradivo, filmi), ne morejo nadomestiti dobro pripravljene terenskega dela oz. ekskurzije (Potočnik, 2015).

### 2.2 Krajevna zgodovina v učnih načrtih za zgodovino

Nikakor ne smemo pozabiti na lokalno zgodovino, ki nam je najbližje, a o njej, kljub temu da nas dnevne poti vodijo mimo, vemo bore malo. Po pregledu učnega načrta za zgodovino sem ugotovil, so vanj vključeni tudi elementi krajevne zgodovine. Poleg zgodovinskih dogodkov, procesov in pojavov slovenske, evropske, svetovne in regionalne zgodovine, je zajeta tudi lokalna zgodovina. Učenci pri urah zgodovine spoznavamo in proučujemo najpomembnejše zgodovinske dogodke. Med splošnimi cilji lahko izluščimo naslednje, ki bi jih lahko navezali na domači kraj oz. pokrajino:

Učenci so zmožni:

- ✓ »izgrajevati, poglobljati in razširjati znanje o vsakdanjem življenju, delu in miselnosti ljudi v posameznih zgodovinskih obdobjih in vzrokih za njihovo spreminjanje (...),
- ✓ na primerih iz krajevne zgodovine presojati pomen ohranjanja in varovanja kulturne dediščine ter razviti odgovoren odnos do okolja in
- ✓ oceniti pomen knjižnic, muzejev in arhivov.« (UN za zgodovino, 2011).





Slika 1: Petošolci so na terenu resnično uživali. (Lorbek, 2024)

Učne cilje za zgodovino sem zasledil že pri predmetu družboslovje v 5. razredu, ko učenec »na primeru predstavi spremembe v domačem kraju/domači pokrajini skozi čas« (UN za družbo, 2011), zato sem se na pot odločil peljati tudi učence 5. razreda. Takšni cilji so npr:

Učenci:

- ✓ spoznavajo življenje ljudi v preteklosti (zlasti domači pokrajini) in ga primerjajo z današnjim življenjem;
- ✓ spoznavajo slovensko kulturno dediščino in razvijajo zavest o narodni identiteti ...;
- ✓ spoznavajo razdeljenost preteklosti na zgodovinska obdobja in se orientirajo v času z uporabo časovnega traku ...;
- ✓ raziskujejo preteklost z uporabo različnih virov in dejavnosti (terensko delo);
- ✓ spoznavajo načine življenja danes in v preteklosti.

V učnih ciljih za posamezne razrede pa cilji, ki zadostijo pogojem za zgodovinsko učno pot, izstopajo v 6. razredu. V izbirni temi »Kulturna dediščina« najdemo naslednje cilje:

Učenci:

- ✓ »na primerih iz krajevne zgodovine opišejo pomen ohranjanja kulturne dediščine;
- ✓ oblikujejo svoj načrt za ohranitev izbranega kulturnozgodovinskega spomenike iz domačega kraja (...);
- ✓ na primerih iz krajevne zgodovine opišejo najbolj znane šege in navade;
- ✓ zberejo podatke o domačih obrteh, ki so se ohranile do danes;
- ✓ navedejo primere domačih obrti in opišejo njihove izdelke.«(UN za zgodovino, 2011).

Pa vendar so v učnem načrtu prisotni tudi cilji, ki niso konkretizirani na domači kraj, a jih lahko za lažje razumevanje vključimo v terensko delo oz. izdelano učno pot.

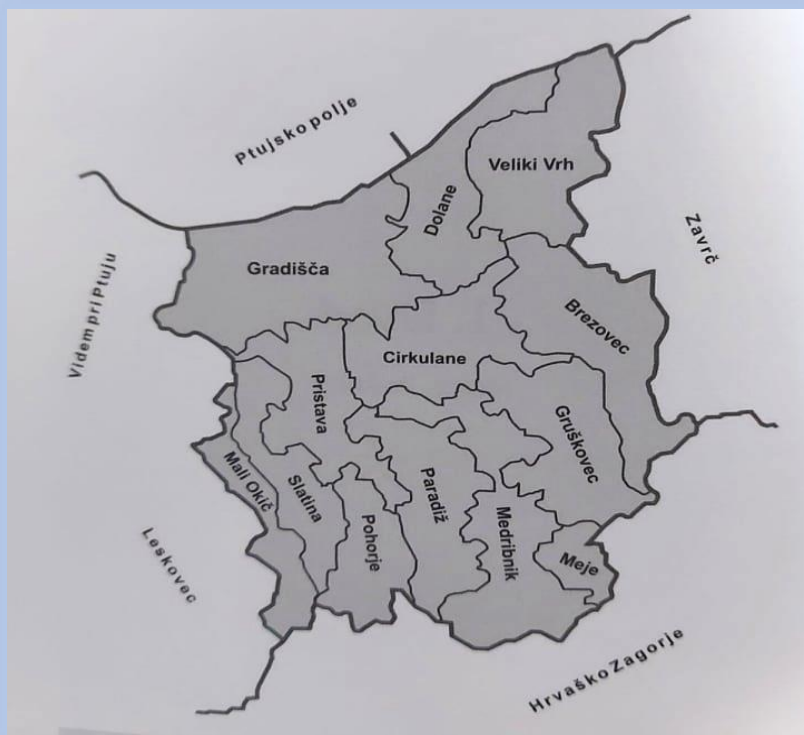
### 2.3 Zgodovinska učna pot v Cirkulanah – konkretna vpeljava učnih ciljev

UČNE VSEBINE IZ UČNEGA NAČRTA	KONKRETNA VPELJAVA CILJEV V ZGODOVINSKO UČNO POT
Razložijo značilnosti stanovske (fevdalne) družbe in države kot posledice naturalnega gospodarstva.	Na podlagi fiktivnega zgodovinskega lika Hanzeka v okviru IKT-gradiva in materialnih ter pisnih virov v učnem gradivu učenci prepoznajo problematiko viničarskega odnosa v Cirkulanah oz. v Halozah
Šege in navade	Na podlagi materialnih virov in IKT-gradiva iz krajevne zgodovine opišejo najbolj znane šege in navade v

	<p>Parku dediščine (način življenja, obredi, vinogradništvo itd).</p> <p>Na podlagi ustnih zgodovinskih virov iz prve in druge roke ter pisnih virov razumejo pomen šegavosti in verovanja ter folklor v domačem kraju.</p>
Opišejo življenje v okviru zemljiškega gospostva	Na podlagi pisnih virov, IKT-gradiva in ogleda na terenu učenci razumejo izjemen strateški in zgodovinski pomen gradu Borl ter grofov Sauerjev za ožje in širše lokalno okolje.
Slovenci med drugo svetovno vojno	Opazujejo spomenik NOB v Cirkulanah in skozi resnično osebo iz preteklosti, ki pripoveduje zgodbo, reflektirajo osnovne razlike med življenjem na eni in drugi strani meje, razumejo način delovanja okupatorja, pojasnijo in naštejejo pomembnejše dogodke iz območja Cirkulan med drugo svetovno vojno.
Opredelijo vpliv različnih oblik vladanja na gospodarstvo (UN za zgodovino, 2011 ).	Na podlagi pisnih virov, IKT-gradiva in ogleda na terenu učenci razumejo pomen sidra v cirkulanskem grbu v povezavi z zgodovinskimi gospodarskimi procesi v Halozah.

### 3 ZGODOVINSKI ORIS KRAJA CIRKULANE

Občina Cirkulane je haloška občina, ki se razteza na gričevnatih gorica in se ob gričevju zliva z gozdovi. Spada v haloško pokrajino, ki se na zahodu prične pri Makolah in na vzhodu sega do hrvaške meje pri Goričaku. Na severu se meja Haloze konča pri rekah Dravinji in Dravi, na jugovzhodu pa pri Bočko – Maceljski gorski pregradi. Naravne danosti so poskrbele, da spadajo Haloze danes med najboljše vinorodne pokrajine, saj imajo lapornato in peščeno prst, ki vinski trti zelo ugaja.



Slika 2: Naselja v občini Cirkulane, iz knjige Belanski govor (Črnivec, 2023)

V Halozah je bilo l. 1981 še

zmeraj 31,4 % kmečkega prebivalstva, tako da so se prebivalci ukvarjali pretežno z vinogradništvom in živinorejo (Oblak idr., 2005). Občina Cirkulane je na samostojno pot stopila leta 2006, danes pa obsega trinajst naselij: Cirkulane, Brezovec, Dolane, Paradiž, Pohorje, Pristava, Slatina in Veliki vrh. Prebivalci Cirkulan in okolice so se že nekoč imenovali za Belane. Temu najbrž botruje dejstvo, da tod teče tudi potok Bela (Prašnički idr., 2016).

### 4 IZDELAVA ZGODOVINSKE UČNE POTI V CIRKULANAH - NAJPOMEMBNEJŠI MEJNIKI KRAJEVNE ZGODOVINE

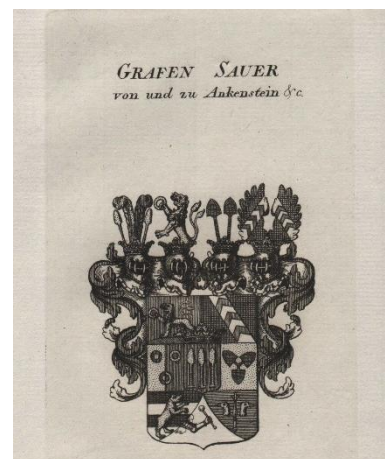
Kako se lotiti raziskovalnega dela, izdelati zgodovinsko učno pot, pri tem pa se odločiti za najodmevnejše točke, vključiti tudi lokalno skupnost, domače učence in ostale pomembne člene. To so vprašanja, ki so se mi porajala ob zasnovi tega dela. Na točki, ko sem že vedel, da bom izdelal sodobno učno zgodovinsko pot, sem se povezal s pomembnimi in uveljavljenimi domačini, s katerimi smo posneli nagovor za animacijo (grofica Barbara kot »resnična« grofica Ana Črnivec, Anton Žumbar je posodil glas mojemu dedku itd.). Seveda pa je potrebno najprej narediti zgodovinski oris točk, ki sem si jih izbral. Nekatere so »klasične« (težko namreč zaobidemo grajski biser Borl), nekatere malce drugačne, nekatere morda še nepoznane. Prav se mi namreč zdi, da ljudje na obisku v Cirkulanah vedo, kako so npr. viničarji tukaj nekoč delali zgolj za ljubi kruhek.

#### 4.1 Sauerji kot pomembni »utemeljitelji« Borla in območja Cirkulan

O prvotnih prebivalcih v Cirkulanah najdemo dokaj malo podatkov, vendar najdene kamnite sekire v okolici Cirkulan prav gotovo kažejo na zgodnjo poselitev tega območja. Zorkova v svoji dialektološki študiji pravi, da so bile Haloze in s tem Cirkulane tesno povezane s Ptujem, o čemer nam pričajo zgodovinski viri. Haloze so spadale v Pribinovo Panonijo, njeno središče pa je bilo v Zalavarju. Leta 1811 je Karel Veliki reko Dravo določil za mejo med Oglejem in Salzburgom. To je pomenilo, da so Haloze in s tem Cirkulane spadale pod oblast oglejskih patriarhov (Zorko, 1998). Tudi visoki srednji vek je v teh krajih pustil velik pečat.

Tiho, a izjemno močno zgodbo o preteklosti nam pripoveduje mogočni lepoteč nad reko Dravo, grad Borl, ki leži v občini Cirkulane. Grad se prvič natančneje omenja leta 1255 v povezavi z gospodi Ptujskimi: takrat je namreč ogrski kralj Bela IV. S fevdnim pismom Frideriku IV. Ptujskemu grad tudi izročil (Mohorko, 2015). Haložani so bili tako vse do patenta o kmečki odvezi leta 1849 odvisni od fevdalne gospode na gradu Borlu (Zorko, 1998). V 16. stoletju so Borl posedovali Zekli, ki so povečevali obseg borlskega gospostva- V sklop borlskega gospostva so prišle tudi posesti nekoč utrjenih objektov (Treun-Pogrenja, Gajeveci in Muretinci). Imenjska cenitev Zeklov je tako v 16. stoletju poleg posestev vključevala tudi rustikalne posesti gospostva, v okviru katerih je živelo kar 349 podložnikov, ki so živeli v 26-ih naseljih ter 591 vinogradov v 21-ih haloških goricah. Po letu 1628 pa govorimo o preporodu gospostva Borl in vplivih plemiške rodbine Sauer in na to se bom osredotočil tudi v tem poglavju, saj sem ravno Sauerje izpostavil kot ključne historične like na točki o gradu Borl.

Družbeni vzpon Sauerjev se je torej naglo pričel po l. 1628, ko so z območja Štajerske morali oditi vsi plemiči protestantske veroizpovedi oz. tisti, ki so se upirali prestopu med katolike. Zadravec pravi, da je »kmalu zatem, 2. maja 1630, bil vitez Ivan Karel povzdignjen v barona, 27. avgusta 1668 pa njegov sin Jurij Friderik v grofa. Ob podelitvi grofovskega naslova je družina Sauer prevzela ime »von und zu Ankenstein« (Zadravec, 2005). Vnuk (2010) pravi, da so »po letu 1639 novi lastniki začeli postopno obnovo gradu in na novo uredili notranje grajsko dvorišče, razširili grajsko stavbo in uredili celo park s pavilijonom. V času Sauerjev se je z nakupi postopoma tudi povečeval obseg gospostva, kar je najprej storil baron Ivan Karel Sauer s pridobitvijo dominikalnih vinogradov ter izgradnjo mlina na Dravi, nato pa je politiko pridobivanja posesti nadaljeval še njegov sin Ivan Karel, ki je nekaj časa opravljal službo svetnika notranjeavstrijske vlade. Slednji je umrl leta 1646 in nasledil ga je Franc Žiga Sauer, ki je 5. aprila 1659 za univerzalnega dediča borlskega fidejkomisa postavil svojega sina Jurija Friderika. Jurij Friderik se je nato se je 10. februarja 1656 poročil z Marijo Barbaro, rojeno grofico Trautmannsdorf (Zadravec, 2005). Sauerji so na območju Cirkulan in na Borlu pustili izjemen pečat. Zanimanje zanje se je »povečalo« na Barbarnem leta 2008, ko sta se na tradicionalnem Barbarnem sejmu pojavila grof in grofica Sauer ter prvič nagovorila svoje belanske podložnike. Petrovičeva pravi, da sta bila takrat deležna velikega zanimanja, plod tega pa so tudi raziskave, ki se o rodbini Sauer pojavljajo v zadnjih nekaj letih (Petrovič, 2010). Zagotovo pa gre za izpostavitvev teh dveh zgodovinskih likov iz 17. stoletja največja zahvala Društvu za oživitvev gradu Borl, ki si neizmerno prizadeva ohraniti kulturno-zgodovinski pomen gradu. V svoji monografiji o gradu Borl dajejo izjemen odgovor na vprašanje, zakaj se danes najbolj spominjamo ravno grofov Sauerjev. Odgovor je razmeroma jasen in lepo nam ga v svoji zgodovinski raziskavi poda Prašnički: ... // ... »marsikaj, kar je ta gosposka materialnega ustvarila na območju naših krajev, stoji in je vidno še dandanes. Gotovo je to grad sam, ki so ga Sauerji po pridobitvi v last leta 1639 temeljito obnovili; obnovili so tudi cerkev sv. Barbare, ki je postala župnijska cerkev, zgradili so cerkvico sv. Elizabete (Špete) v Pohorju, pa tudi slavno romarsko cerkev sv. Ane v Velikem Vrhu (Prašnički, Vnuk in Masten, 2010). Ravno Sauerji pa so zaslužni tudi za to, da so njihovi podložniki Belani dobili organizirano



Slika 3: Grb Sauerjev. (Neznani avtor, 1820)

šolo že leta 1780, ki zato nosi status ene najstarejših podeželskih šol na v tem delu Štajerske (Prašnički, Vnuk in Masten, 2010). Ravno zato, ker je rodbina tako zaznamovala naš kraj, sem izbral predstavnic te družine tudi sam, saj želim, da grofica Barbara na priljuden način učence popelje v tok borlskega gospostva v 17. stoletju.

#### 4.2 »Vareščan« Bračič in »vareška« šola: utemeljitelj mariborske univerze

Naslednja zgodovinska točka/zgodba je postavljena v 20. stoletje, a zato obiskovalca učne poti nič manj ne fascinira. Moja želja po izpostavitvi pomembne osebnosti severovzhodne Slovenije je temeljila na dejstvu, da je Vladimir Bračič resnično ponos našega kraja. Slednji se je loteval izjemnih in velikih stvari.

Rodil se je leta 1919 v Cirkulanah in osnovno šolo dokončal v kraju. Po končani nižji gimnaziji na Ptuj se je vpisal na učiteljsko šolo v Maribor, nato pa nadaljeval šolanje še v Ljubljani. Tam je l. 1940 opravil učiteljski izpit, s katerim se je lahko zaposlil kot mlad učitelj. Najprej je bil zaposlen v Kočevju in tam dočkal tudi pričetek 2. sv. vojne. Med vojno se je odločil za odhod v partizane. In bil kaj kmalu v ofenzivi zajet s strani italijanskega okupatorja ter odpeljan v taborišče. Po vojni je nastopil službo okrajnega šolskega nadzornika v Ormožu, nato pa opravljal različna dela v prosveti, pri čemer so ga ves čas premeščali vse od Ljubljane do Koroške in Ptuja. Kljub temu ga je ljubezen zmeraj peljala v domači kraj, kjer je l. 1948 sklenil zakonsko zvezo z domačinko Viktorijo Haške (Žnidarič, 2005).

Nato je v Mariboru konec 50-ih let prejšnjega stoletja pričel predavati tudi na višji komercialni šoli, decembra 1961 pa je bil izvoljen za prvega predstojnika Združenja visokošolskih zavodov V Mariboru. Leta 1975 so se končno uresničile njegove sanje, saj je bila 3. julija 1975 ustanovljena Univerza v Mariboru. Dr. Bračič je postal njen prvi rektor.

Kot izrazit raziskovalec različnih področij se je osredotočil na svoje področje – geografijo. Nikoli ni pozabil na malega človeka, na Haložana, ki se je še nekaj desetletij nazaj srečeval s perečimi socialnimi, gospodarskimi in družbenimi problemi. Po zaslugi njegovega izjemnega raziskovalnega dela, v katerega je vpel historično-geografski čut, imamo danes veliko gradiva, ki nam priča o tem, da je tudi območje Cirkulan in Haloz danes v slovenskem prostoru izjemno raziskano (Žnidarič, 2005).

Sam sem se odločil, da učiteljsko pot Vladimirja Bračiča v raziskovalni nalogi povežem tudi z razvojem šolstva v Cirkulanah, saj je bil učenec tudi učenec naše šole z dolgoletno tradicijo, ki jo danes ponosno predstavljam. V Cirkulanah še zmeraj ostaja spomin na Vladimirja Bračiča, na kar opominja spominska plošča in doprsni kip pred osnovno šolo.

V Cirkulanah še ostaja spomin na Vladimirja Bračiča. Poleg spominske sobe v »centru« kraja, kjer so ob 100-letnici njegovega rojstva naredili razstavo in planinske Bračičeve poti, je v našem kraju sredi Haloz še kako živa tudi Bračičeva podoba, na kar opominjata spominska plošča in doprsni kip pred Zgodovina šole v Cirkulanah segajo vse do leta 1774, ko je v času Marije Terezije izšla prva šolska uredba o obvezni osnovni šoli. Kje in kako je konec 18. stoletja potekal pouk, ne vemo natančno. Bohak Sabathova navaja, da je bilo to v župnišču ali v mežnariji pri cerkvi sv. Barbare. Šele konec 19. stoletja se je zgradila šola, kakršno poznamo danes. Tako je 14. novembra v šestrazredni šoli pričela delovati šola pri Sv.



Barbari v Halozah. Vedno več vpisanih otrok je botrovalo temu, da so se šolska poslopja dograjevala. Prizidek je bil npr. dodana leta 1913 in v tistih krajih je šola v sv. Barbari delovala kot ena najlepših in največjih ljudskih šol na vasi (Bohak Sabath, 2005). Ob raziskovanju šolstva v Cirkulanah me je zelo pritegnil tudi podatek, da je našo šolo leta 1945 obiskovalo več kot 450 otrok, na šoli pa sta poučevali le dve učiteljici, zato so šolski upravitelji učili tudi na izmenski način, po več razredov skupaj (Bohak Sabath, 2005). Šoli v Cirkulanah se je leta 1977 priključila še šola Zavrč, centralna šola Cirkulane pa se je vse do osamosvojitve imenovala po bratu Vladimirja Bračiča, Maksu Bračiču (Bohak Sabath, 2005). Za šolstvo v Halozah so si veliko časa prizadevali različni ljudje, ki si želijo, da gredo učenci v svet opremljeni z znanjem in drugimi življenjskimi veščinami.



Slika 4: Kip rojaka Bračiča pred šolo v Cirkulanah. (Črnivec, 2024)

#### 4.3 Viničarstvo v Halozah in vsakdan Belanov

Historično-družbeno-socialni pojem viničarstva v Halozah ima resnično pomembno funkcijo, saj je za mnoge učence težko razumljiv kot tudi dojemljiv proces v zgodovini razvoja vinorodnih krajev. Močno je povezan z demografsko lego krajev. Viničarstvo je proces, ki ga poznamo še iz obdobja fevdalizma.

O pojavu viničarstva je veliko pisal rojak Bračič, ki pravi, da je »zasnovano na odnosih še iz fevdalnih časov. Za zemljiške gospode so vinograde obdelovali tlačani (tisti, ki so uživali viničarsko posest ali pa ostali podložniki). Vinograde so za zemljiške gospode v lastni režiji obdelovali tlačani - uživalci tako imenovanih viničarskih hub ali pa ostali podložniki, s tako imenovano »vinogradniško roboto« (Bračič, 1967, str. 147). Vinograd, ki ga daje zemljiški gospod v uživanje drugim osebam – plemičem, meščanom, cerkvi, samostanom, seveda pa tudi podložnikom, je del ozemlja, h kateremu spada tudi druga zemlja (gozdovi in njive). Podložniki so obdelovali svoje vinograde sami in si pri tem medsebojno pomagali ter za dajatev dajali npr. vino, medtem ko so plemiči praviloma obdelovali vinograde z vinogradniško roboto, svojimi služabniki ali drugače najeto delovno silo. Meščanom so obdelovali vinograde njihovi hlapci in dekletje ter drugi služabniki ali pa so plačevali dninarje. Slednji so najbrž prihajali na delo iz mest, pozimi, ko pa ni bilo dela, so se vračali v mesto. Kjer so bile velike vinogradniške posesti, je bilo tega dela zelo veliko, zato je bilo potrebno pri vinogradih za stalno naseliti služabnike. Bračič pravi, da so tako nastali viničarji. V vinogradih je bilo tega dela dosti in tako so sčasoma te služabnike za stalno naselili pri vinogradu (Bračič, 1967). Bračič torej v nadaljevanju pove, da so tako nastali viničarji, pri tem pa se sklicuje že na mestni ptujski statut iz konca 14. stoletja (Bračič, 1967).

Na območju Cirkulan je do socialno posestniških nasprotjih prišlo zlasti v začetku 20. stoletja. Na spremembo lastninsko posestniških odnosov je vplivala svetovna gospodarska kriza, ki je v 30-ih letih 20. stoletja zelo prizadela ozemlje ptujskega okraja. Viničarstvo v 20. stoletju obravnavamo kot hujši družbeni problem, ki nam priča o moči kapitala nad malim človekom. Šuligojeva pravi, da je ravno na tem področju tekla pot siromašenja Haloz in jo primerja s tragedijo pokrajine (Šuligoj, 2005). Vinogradniške lege, ki so rodile kakovostne sorte grozdja, so v Haloze privabliale bogate meščane, prav tako velike vinske trgovce, posestnike in denarne zavode. Ti so bili tudi iz oddaljenih krajev, pa tudi z nemško govorečega področja. Tako se je razvila kruta oblika mezdnega odnosa domačim viničarjem in tujimi vinogradniškimi gospodi, ki so se polastili najboljši vinogradov, za plačilo delovni sili pa so največkrat plačevali tudi v naturalijah. Največji udarec so haloški viničarji doživeli v 30-ih letih, saj so tedaj več kot polovico prebivalstva na območju Cirkulan predstavljali ravno tisti, ki so bili brez lastne zemlje (Šuligoj, 2005): O težkem in trdem življenju viničarja na območju Haloz, ki ga je pahnila v bedo, nam je v reviji Sodobnost pričal tudi Žgeč, ki pravi takole: »Za sedaj pa nas zanima živo vprašanje: „Kdo ima haloško zemljo, kdo haloške vinograde? Kje je kruh, ki ga je lačna haloška deca?“ (Žgeč, 1933). Prav tako razpravlja o posestnikih, ki so imeli v lasti haloške vinograde. Ugotavlja, da imajo največ posesti v lasti ravno meščani, banke, samostani (Žgeč, 1933). Osupne nas tudi primer iz Cirkulan, ki ga zasledimo v Ptujskem tedniku in na katerega sem se naslonil sam, saj je čudovit primer, kako lahko na preprost način obiskovalcem/učencem na učni poti prikažem problematiko haloškega območja na konkretnem primeru. Leta 1953 imamo dokumentirane dogodke, ki kažejo na to, da je takratna oblast s posebnim zakonom želela preprečiti izkoriščanje viničarjev, posestniki vinogradov v Halozah pa so želeli na vsak način dokazati, da med viničarjem in posestnikov ne gre za izkoriščevalski odnos. Na območju Cirkulan je komisija takrat primer Štumberger Justine iz Bukovc, ki je imela vinogradniško posest v Cirkulanah (v Gruškovcu). Po zatrjevanju posestnic med njo in Gabrovec Katarino, ki ima dva otroka, ne obstaja viničarski odnos, saj pravi, da je »vzela Gabrovčevo v hišo iz dobrote, ker je bila jeseni 1952 z dvema otrokoma na cesti. Stanovanja Gabrovčeva gospodinji ne plačuje, pač pa ji pomaga z deli posestvu, pri vseh delih v vinogradu. Gabrovčeva živi od pridelka na vsem posestvu, le pridelek iz vinograda je od posestnice. Za težaška težja in lažja dela plačuje Gabrovčevi 150—200 din, zraven tega pa ji je dala v rejo kozo, da ima mleko za družino. Na račun dela ji je kupila tudi pujska. Gospodinja (posestnica) je imela v Bukovcih stanovanjsko zgradbo ter okrog 1,50 ha zemljišča. Vinograd smatra kot edini vir svojega gospodarstva in edino možnost obstoja. Gabrovčeva se smatra pri gospodinji polno zaposlena viničarka. ki opravlja sama vsa dela v vinogradu razen kop, ki jo je opravilo 6 najetih delavcev. V letošnjem letu je že 72 dni delala za gospodinjo in je prejela doslej 2600 din za kop, za ostanek še ni bilo računa. Gospodinja ji je obljubila posteljo, ki jo potrebuje viničarka za otroka. V vseh teh primerih po zatrjevanju gospodarice ni viničarskega odnosa, ni izkoriščanja, proti kateremu je naperjen novi zakon. V vsakem od navedenih primerov gospodarji nadzira. io delo v vinogradih in v vseh teh primerih so haloški ljudje kljub dolgoletnim izkušnjam pri obdelovanju in vzdrževanju goric nekvalificirani težaki, s katerimi se navadno ne sklepajo pogodbe z določitvijo dolžnosti in pravic.« (Ptujski tednik, 1953).

V Parku dediščine sem na točki raziskovanja tako želel predstaviti kruto realnost življenja mojih prednikov, ki so živeli in trpeli na domači haloški grudici. To mi omogoča tudi stara haloška domačija, v kateri najdemo ogromno materialnih virov, ki pričajo o težaškem življenju Cirkulančanov, ki so se za ljubi kruhek borili iz dneva v dan.



Slika 5: Park dediščine v Cirkulanah kot postaja učne poti, ki obravnava viničarske odnose v Haložah. (Črnivec, 2023)

#### 4.4 Ob spomeniku padlim borcem NOB: zgodba skozi oči mojega pradedka, Franca Klinca

Ko je Jugoslavija pristopila k trojnemu paktu, so to občutili seveda Haložani. Svoje dneve so preživljali v negotovosti, veliko jih je bilo prestrašenih. 10. aprila 1941 je nemški vojski brez težav uspelo zasesti Cirkulane z okoliškimi kraji. Aprila 1941 so Spodnjo Štajersko, pod katero so spadale tudi Cirkulane, pretresale tudi nacistične aretacije vseh tistih narodno zavednih Slovencev, ki so jih Nemci videli kot oviro pri ponemčevanju. (Mavrič Žižek, 2005). Območje Štajerske, s tem pa tudi območje obmejnih Cirkulan je bilo v času okupacije zelo kompleksno. Med vojno je na območju Cirkulan življenje izgubilo 155 domačinov oz. 4,8 % vsega prebivalstva. V partizanskih enotah je padlo 28 oseb, med aktivisti OF 4, v nemški vojski 23, 1 talec je bil ustreljen, 1 pa je izgubil življenje kot pripadnik plave garde (Mavrič Organizirano odporiško gibanje se je v Cirkulanah in okolici pričelo šele v drugi polovici leta 1943. Delo in akcije aktivistov so bile velikokrat pretrgane, saj so jih prekinile množine aretacije (Mavrič Žižek, 2015). Do aktivnega odpora je tako okupator bdel nad prebivalstvom in izvajal teror. Na okupiranih ozemljih je vsiljeval zakone in red nacistične Nemčije. Viri pričajo, da so že zelo zgodaj Štajerce ocenili po »rasni in politični čistosti« in jih vključili v politično organizacijo Štajerske domovinske zveze (ŠDZ). S tem so jim podelili tudi članske izkaznice (bodisi z začasnim ali stalnim članstvom). Na območju sv. Barbare v Cirkulanah je bilo leta 1942 manj kot 2 % tistih, ki so dobili stalno nemško državljanstvo, skoraj 86 % prebivalcev pa je dobilo državljanstvo na preklic. Takšna »boniteta« pridobitve nemškega državljanstva je s seboj prinašala tudi obveznost služenja nemškemu rajhu (moški od 18. leta naprej so morali obvezno v vermanšaft. Udeležba velike večine moških z območja Cirkulan v nemški vojski je bila prisila in zakonska obveza. Upor je pomenil pregon. Prašnički piše, da je bila udeležba tako za mladino kot za odrasle v okviru ŠDZ obvezna in da je večina tu sodelovala z odporom. Nekaj pa je bilo tudi takih,



ki so sodelovali po lastni volji. Starejše moške so pogosto uporabili v preganjanju partizanov, v letu 1942 pa so s hitrimi nabori pričeli s sistematičnimi vpoklici nabornikov na hitro urjenje, odkoder so bili potem poslani na fronte v Afriko, Rusijo, Francijo ipd. Žrtev 2. svetovne vojne je bilo ogromno (Prašnički, 2015).

Na spomeniku »Padlim v svobodo 1941 – 1945« sredi Cirkulan je po mnenju Prašničkega zelo visok delež napačnih letnic rojstev; pravi, da je teh kar 7 od 38. To je povezano zlasti s pogostostjo selitve takratnih haloških viničarjev, torej z naravo njihove usode, saj se jim se spreminjal kraj bivanja. Prav tako temu botruje preštevilčenje hiš. Tako je na spomeniku naveden tudi Franc Klinc kot žrtev. Skozi oči svojega dedka bi se rad tudi sam poklonil žrtvam 2. sv. vojne, ki so zapisane na spomeniku v spomin žrtva NOB v Cirkulanah (Prašnički, 2015). Moj praded Franc Klinc je bil torej eden tistih, ki so bili v nemško vojsko prisilno mobilizirani, a se je po več zajetjih vrnil na svoj dom in umrl leta 2001. Zato želim učencem in obiskovalcem poti podariti pregled dogajanja med 2. svetovno vojno tako, da počastim spomin na mojega pradedka.



Slika 6: Spomenik NOB v "središču" Cirkulan. (Črnivec, 2024)

#### 4.5 Vareški »coprniški« lonec

Ko sem razmišljal, kaj bi bilo učencem/obiskovalcev moje zgodovinske poti zanimivo, me je prešinilo, da so ljudje tudi v naših krajih nekoč bili polni vraževerja in navad, ki so krojile njihov vsakdan. Zelo malo ljudi npr. ve, da so na gradu Borl v Cirkulanah nekoč potekali čarovniški procesi.

Čarovniške procese pred deželskimi sodišči umeščamo v čas preganjanja čarovnic v obdobju dvestotih let, nekje od leta 1546 pa vse do leta 1745. Osumljene so preganjali z raznovrstnimi obtožbami: pakt s

hudičem, spolni odnos s hudičem, letanje po zraku (Košir, 2005). Osnovo pri čarovniških procesih je vedno torej predstavljalo škodljivo čarovništvo: povzročanje toče, predvsem v vinogradih, neurij, pozeb, škodovanja živini in ljudem, preprečevanje rasti posevkov. Obtoževali so jih, da pobirajo v podobi vran posejano pšenico s polj. Obtožene so bile po večini ženske. Ob tem pa so bile obtožene, da izdelujejo kreme za letenje. Pri izdelovanju krem niso našteje nobene naravne sestavine ali zelišča, temveč se v zapisnikih omenjajo kot sestavina le otroška srca in posvečene hostije (Rajšp, 1988).

Kot izhodiščno osebo za razlago čarovniških procesov za učence sem si izbral lik obtožene čaravnice z naših krajev, »Marjete Kraljič«, ki so jo 8. julija 1673 prepeljali z gospodstva Borl in jo obročili, da je letala po zraku in delala točo. Kazni so bile pogoste zelo hude: žganje pazduh z gorjačo, zbadanje, obglavljanje itd. požig itd. (Košir, 2005). Zanimiva je zgodba o piskajočem radiu, ki je igral nekje na domačiji v Belskem Vrhu. O tem je poročal celo časnik Večer, obiskala jih je policija, na koncu pa so ljudje ugotovili, da si je rejenka lastnikov hiše na podstrešju »vrtela« radio, ki je spuščal piskajoče glasove.

V zgodbo »vareškega coprniškega lonca« sem vključil tudi zanimivo štorijo. Po govoricah domačinke Ane Črnivec naj bi okoli leta 1850 v prostorih današnje gostilne »Pri Žigi« obratovala gostilna z zelo »žleht« lastniki. Samo zgodbo je Ana slišala od svojih staršev, zato ne vemo, če je vse to resnično, kar mi je povedala Ana sama, saj verjamem, da so si skozi generacije ljudje marsikaj izmislili ter dodali sami zgodbi. V glavnem, lastniki te gostilne so velikokrat »nahecali« ljudi, ker pa takrat še ni bilo telefonov, televizij, itd. so ljudje, še posebej na vaseh, verjeli v govornice, ki so krožile med ljudmi. Lastnik te gostilne je bil takrat že zelo bolan, tekli so mu zadnji dnevi. Kot verjetno že veš, so bili ljudje takrat veliko bolj verni, kot danes. Neko nedeljo, po maši, naj bi ljudje na terasi te gostilne zagledali veliko mačk, slišali pa bi naj veliko trušča ter ropotanja. Ravno na to nedeljo naj bi umrl lastnik te gostilne. Če je umrl ravno na nedeljo, je morda res, morda ne. Ljudje, ki so videli te mačke ter kasneje slišali za lastnikovo smrt, niso vedeli, kako bi si to razložili. Vse te pojave so povezali, ter govorili naokrog, češ da so zaradi njegovih slabih dejanj ponj prišle mačke, ki so jih kasneje povezali z malimi hudički. V resnici je bil čas parjenja mačk, verjetno so tudi zaradi tega spuščale takšne glasove. Kot sem ti že povedala so se vse te govornice prenašale ustno, iz roda v rod, tako da niso čisto zanesljive. Mogoče si je kdo izmislil to zgodbo, marsikdaj pa so ljudje preveč pogledali v kozarec ter naslednji dan govorili, da so videli leteče miši, mačke... Ljudje so si morali takšne in drugačne pojave nekako razložiti, dan danes pa temu po domače rečemo »Baba čula, baba rekla«, tako da vsemu, kar se govori ne moremo verjeti.

#### 4.6 Sidro vsepovsod, morja pa nikjer

V cirkulanskem grbu nas pozdravi čudovito rumeno sidro na modri podlagi. Že kot otroci v prvi triadi smo ga morali slikati, spremljal nas je na vsaki prireditvi, sidro nas pozdravi tudi na cesti Cirkulan. Pa vendar menim, da je mladim Cirkulančanom, morda pa tudi tistim, ki so v Cirkulane prišli, potrebno približati, kaj imata skupnega sidro, ki ga najdemo v grbu občine in Cirkulane.

V zgodovino pisju najdemo domnevo, da so Draneški gospodje v 12. stoletju zavzeli grad Borl z okolico skoraj istočasno kakor Ptujski gospodje Ormož z okolico. Tega z gotovostjo ne moremo trditi, lahko pa se opremo na grb Draneških – sidro. V svojem grbu so imeli sidro, kar nas opomni na nemško ime »Anker« in ime gradu Ankenstein. Torej je prisotna verjetnost, da so Draneški gospodje do svoje heraldične figure (sidra) prišli preko posesti Ankensteina (Komac, 2004).

Kot mlad in radoveden zgodovinar menim, da ima morda vpliv na ohranitev sidra v cirkulanskem grbu testa povezava z Borlomo in reko Dravo, saj je bilo tukaj prisotno splavarstvo. Rečni promet po reki Dravi je zabeležen tudi v Leksikonu Dravske banovine iz leta 1937: »Brodarstvo po Dravi, ki je bilo razvito že v srednjem veku, se je deloma ohranilo do danes.« Na strani 659 je v opisu veleposestva in gradu Zavrč opredeljeno še natančneje: »Tu je bila nekdanja važna postaja in mitnica za brodarje in splavarje po reki Dravi (Leksikon, 1937).

O splavarjenju nam priča tudi knjiga Drava nekoč in danes, zemljepisne, zgodovinske in etnološke značilnosti sveta ob Dravi; splavarstvo in energetika, avtorja Petra Macuha. Piše takole:

»Za zdaj je najstarejše pričevanje o splavarjenju po reki Dravi listina Otta Velikovškega iz leta 1280,...« /.../ »Naslednji pomembnejši podatek o dravskem splavarstvu je zapisan v urbarju samostana sv. Pavla iz leta 1289. Splavarstvo je na Dravi doseglo popoln razcvet v 19. stoletju in se zavleklo v štirideseta leta 20. stoletja. Ta razcvet in trajanje pa ni zgolj »...rezultat zaostalega razvoja prometa po cestah in pozneje po železnici...«, ampak posledica dobrega gospodarjenja, ali kot bi morda danes temu rekli optimalne logistike. »Splav je bil namreč transportno sredstvo in hkrati tovor, kar pomeni, da je pošiljka prišla do cilja brez stroškov, ki so sicer obremenjevali vsakršno drugo tovorjenje (Macuh, 2000). Macuh v knjigi izpostavlja tudi, da naj bi takratni gostilničarji zelo dobro izkoristili takšna postajališča. Ko so zagledali prihajajoče splavarje, so zakurili, spekli odojka ter pripravili vse potrebno. Ravno ko so splavarji mislili nadaljevati svojo pot, je zunaj začelo grmeti ter ropotati, misleč da je toča. V resnici sta dva mlada fanta splezala na kostanj in z njega stresala kostanje, splavarji pa so se vdali v usodo ter v tem gostišču prespali, gostilničar pa je s tem mastno zaslužil. Naslednji dan ni bilo o grdem vremenu in toči ne duha ne sluha.

Ja, marsikaj zanimivega se je dogajalo ob rekah, a s postavitvijo hidroelektrarn po reki Dravi je bilo s splavarstvom konec. Ukvarjali so se le še s prečkanjem ter tovorjenjem blaga preko reke. Vse do leta 1875 so se ljudje ob reki Dravi v Dolanah ukvarjali tudi s tem dejstvom. Takratni brodarji so z brodi tovorili potnike in ostali tovor iz ene strani na drugo stran. V bližini sidrišča broda so ob reki Dravi z iznajdljivostjo prišli do zaslužka ne le brodar, pač pa vsi trgovci in takratni obrtniki.

Današnja podoba kraja je ob mostu precej spremenjena zaradi porušenih takratnih objektov današnje infrastrukture.

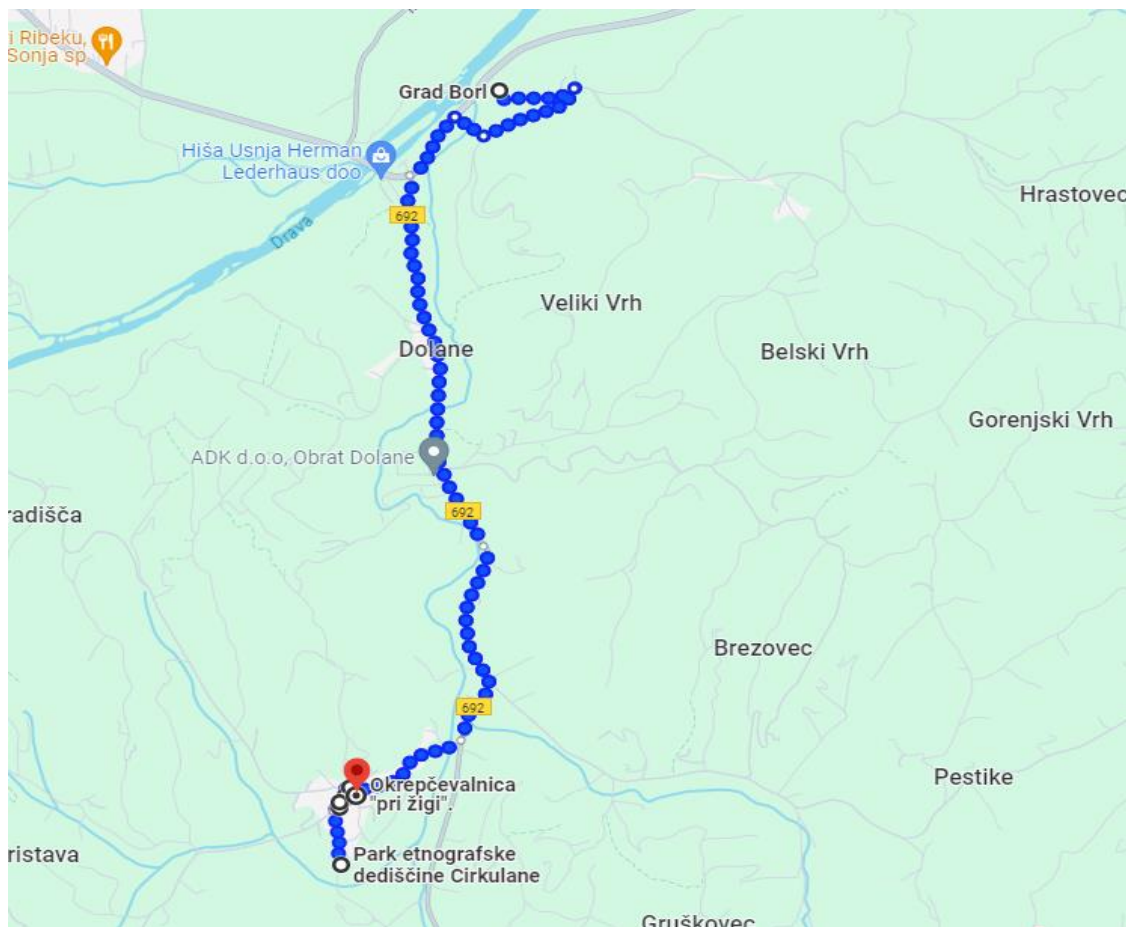
## 5 EMPIRIČNI DEL

### 5.1 Proces priprave vsebin na učni poti

Potek izdelave učne poti sem pričel načrtovati približno pred šestimi meseci. Usmerjen je bil v izdelavo interaktivnih vsebin, zato sem s pomočjo izdelal spletne strani, na katere sem moral pritrditi Animacijo, ki bo pozdravila obiskovalce zgodovinske učne poti. Sprva je bil potreben izbor zgodovinskih točk, ki našemu kraju dajejo nek pečat. Za izdelavo sem uporabil program Animator, ki ponuja pestro paleto možnosti. Najprej sem moral proučiti zgodovinske like, da sem dosegel približno podobo in jo spremenil s pomočjo animacijske tehnike. Želel sem, da imajo obiskovalci poti resnično občutek, da jih pozdravi »pravi« Vladimir Bračič. Sledila je krajša tabelska slika z zanimivimi dejstvi, ki jo obiskovalec zgodovinske točke lahko zgolj prebere ali pa prisluhne celotni animaciji.

Nato sem iz literature, časopisnih virov in tudi ustnih virov domačinov izluščil najpomembnejše značilnosti tovrstne zgodovinske tematike. Želel sem jo predstaviti na preprost in priljuden način, skozi preprosto zgodbo, pri tem pa nisem zanemaril tudi učnih ciljev za zgodovino v osnovni šoli. Tako sem npr. pri viničarstvu nanizal nekaj primerov iz prakse, zanimivih zgodb iz časopisov, da so ljudje, predvsem pa, ta socialno-zgodovinski pojav v Cirkulaneh lažje razumeli. Prav tako sem moral narediti »zanimivo« drugo svetovno vojno, ki bo obiskovalcem poti ostala v spominu. Zato sem npr. nanizal dogodke skozi oči mojega pradedka, Franca Klinca.

Sledila je izdelava iger, izdelanih v Arnesovem spletnem orodju h5p, ki jih lahko obiskovalec odigra po želji s klikom na animacijo. Naloge so preproste in vezane na vsebino. Podatke sem želel nadgraditi z VR-očali, zato sem izdelal zgodovinsko animacijo borlskega gospodstva, vezanega na grofe Sauerje, saj lahko tako obiskovalcem zgodovinske učne poti ponudim še bolj pristno izkušnjo.



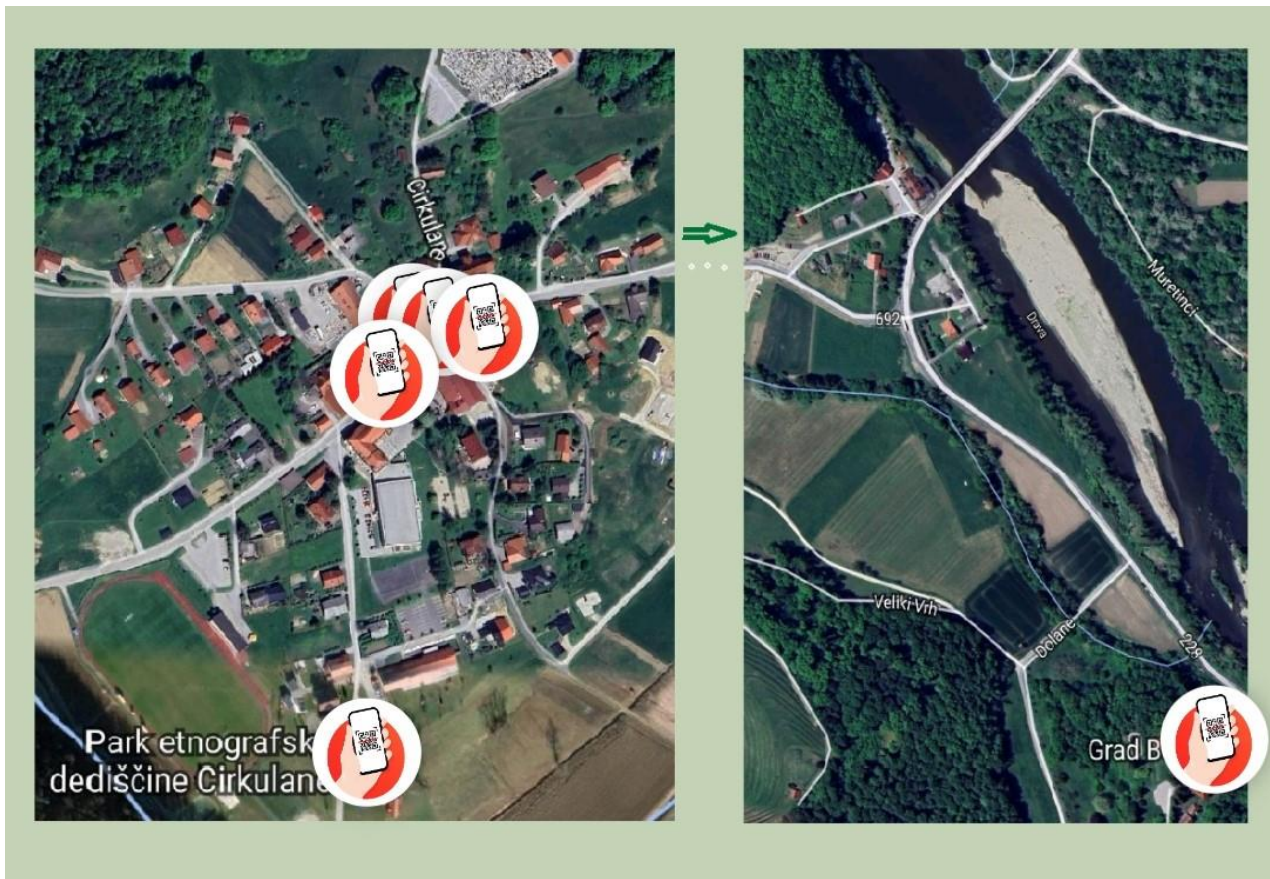
Slika 7: Trasa zgodovinske učne poti, narejena s pomočjo Google Maps. (Črnivec, 2023)

Po opravljenih interaktivnih vsebinah je napočil čas za izdelavo QR kod za posamezno točko. Na vsaki izmed šestih zgodovinskih točk si obiskovalec lahko ogleda tudi zemljevid in ugotovi, kje se trenutno nahaja in koliko zgodovinskih točk si v okolici še lahko ogleda.





V zemljevid sem vrisal izdelano učno pot, in sicer z lokacijami postaj. Izračunal sem, da celotno pot od po zgodovinski učni poti v Cirkulanah prehodimo v eni uri in 10 minut, če pa se odločimo na Borl pešačiti, terja to še dodatno uro. Naj omenim, da je vrstni red zgodovinskih učnih točk po Cirkulanah načeloma enak; začne se pri Parku dediščine in zaključi v »središču« Vareža» ob kulturnem domu v zgodovinski točki »Coprniški lonec«. Oddaljena točka je grad Borl, ki pa je lahko začetno ali končno izhodišče, saj je od središča Cirkulan oddaljena pribl. 3 km. V raziskovalnem terenskem delu smo pričeli z grofi Sauerji na Borlu in se nato preselili v Cirkulane. Naj na tem mestu omenim, da so vse zgodovinske učne točke opremljene tudi s QR kodo za zemljevid, da si lahko obiskovalec ogleda, katere lahko še obiše.



Slika 8: Ogljed interaktivnega zemljevida na posameznih zgodovinskih točkah. (Črnivec, 2023)


Dolgo sem razmišljal tudi o poimenovanju učne poti. Pri tem sem se odločil za ime »Po Barbarnih sledih«, saj je bila grofica Barbara pomembna predstavnik grofovske rodbine na gradu Borl, prav tako pa so se Cirkulane nekoč imenoval Sv. Barbara v Halozah (zavetnica cerkve je namreč Barbara).

## 5.2 I. zgodovinska učna točka – zgodba viničarja Hanzeka

Prva točka se prične v Cirkulanah v Parku dediščine, kjer je predstavljen viničarski odnos v Halozah. Tukaj učence pozdravi Hanzek, ki na zanimiv način prikaže zgodovinsko problematiko Haložanov in »Vareščanov« v 20. stoletju, pri tem pa se osredotoči na problematiko viničarskih odnosov med posestniki, ki so prihajali s »pola« ali Ptuja, in Haložani. Prav tako se tukaj učenci/obiskovalci na učni


poti seznanijo z zgodovino Cirkulančanov in prisotnostjo šeg in navad na vinogradniškem območju, saj gre za Park dediščine oz. središče vpogleda v način življenja Cirkulančanov nekoč (stara butana hiša itd.)

Viničarstvo



- Viničarstvo je socialno-zgodovinski odnos izkoriščanja delovne sile med lastniki vinogradov in viničarji.
- Izkoriščanje delovne sile; viničarji v 20. stoletju predstavljajo večino prebivalstva v Cirkulanah.
- Kruto življenje (pomanjkanje denarja, obleke, živeža).
- Garaško in trdo delo - pozimi od 8 do 12 ur na dan, poleti še več.

Klikni in preizkusi svoje znanje!



Slika 9: Posnetek zaslona na zgodovinski točki Zgodba viničarstva. (Kumer, 2024)

## Vinicarstvo – igra

Iz črk sestavi besedo, ki predstavlja zlato HALOZ.



Preveri

Obiskovalec poti s pomočjo preproste premetanke dobi geslo, ki je v Halozah nekoč veljalo za čisto zlato in je tesno povezano z viničarstvom.

POVEZAVA DO UČNE ANIMACIJE:

<https://raziskovalnaoscz.splet.arnes.si/vinicarstvo-iv/>

Slika 10: Prikaz igre viničarstva ob interaktivni predstavitvi. (Črnivec, 2023)

### 5.3 II. zgodovinska učna točka – grb sidro nosi ...

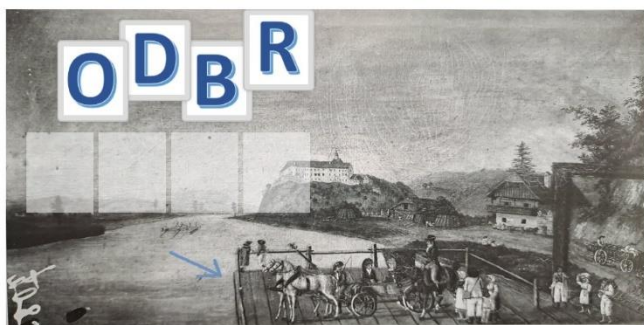
Druga točka je pri občini, kjer predstavim občinski grb v povezavi z zgodovinskimi dejavnostmi – pomenom splavarstva in sidra v občinskem grbu. Obiskovalcem sem s to točko želel odgovoriti na vprašanje, zakaj ravno sidro v Cirkulanah nosi pomembno simboliko. Ob tem sem razkril, kako močno je povezano z načinom življenja ob reki Dravi v preteklosti. Obiskovalca na poti pozdravi splavar, ki razloži zgodbo pomena splavarstva in spravila lesa v Halozah.



### Splavarjenje – igra

Slika 11: Posnetek zaslona na zgodovinski točki V grbu sidro, morja pa ni. (Kumer, 2024)

Iz črk sestavi besedo, pomembno za prečkanje Drave nekoč.



Obiskovalec poti s pomočjo preproste premetanke dobi preprosto geslo, ki zaznamuje pomemben pripomoček za prečkanje Drave pod Borlom.

POVEZAVA DO UČNE ANIMACIJE:

<https://raziskovalnaosc.zsplet.arnes.si/splavarjenje/>

Preveri

### 5.4 III. zgodovinska učna točka – Vladimir Bračič

Tretja točka učenca/obiskovalca vodi do Poslovnega centra Halo, kjer je danes Bračičeva spominska soba. Tam nas pozdravi Vladimir Bračič v povezavi z zgodovino šolstva v Cirkulanah. Izvemo, kakšna je



bila njegova prehojena pot skozi zgodovino življenja. Nekateri se bodo šele na tej točki zavedali, kako pomembnega človeka smo »imeli« Cirkulančani. Bil je namreč prvi rektor mariborske univerze ob njeni ustanovitvi.



Vladimir Bračić



Slika 12: Posnetek zaslona na zgodovinski točki Vladimir Bračić in zgodovina šolstva. (Kumer, 2024)



V preprosti interaktivni igri povezovanja se lahko obiskovalec točke preizkusi v poslušanju animacije o zgodovinski osebnosti in na podlagi tega reši nalogo.

Preveri

POVEZAVA DO UČNE ANIMACIJE: <https://raziskovalnaoscz.splet.arnes.si/vladimir-bracic/>



## 5.5 IV. zgodovinska učna točka – spomenik NOB

Četrta točka je usmerjena k spomeniku NOB v Halozah, kjer je na zanimiv način predstavljeno obdobje, ko so Cirkulančani bili del moreče druge svetovne vojne. Tukaj jih pričaka animirani lik, protagonist 2. sv. vojne, Franc Klinc, ter izpostavi problematiko druge svetovne vojne na območju Cirkulan. Na tem mestu je predstavljena še številčna prisilna mobilizacija Cirkulančanov v 2. svetovni vojni, saj jih je bilo zares veliko. Ker imam možnost, sem pri tem izpostavil še svojega dedka, ki je bil del te hude vojne.

## 2. Svetovna vojna



Slika 13: Posnetek zaslona na zgodovinski točki Spomenik NOB in vojno obdobje v Cirkulanah. (Kumer, 2024)

V interaktivni igri lahko, ki sem jo ponudil na tej točki, lahko obiskovalec zgodovinske točke poišče preproste besede, vezane na tematiko druge svetovne vojne. Obiskovalec lahko pri tem odšteva še čas reševanja.

POVEZAVA DO UČNE ANIMACIJE:

<https://raziskovalnaoscz.splet.arnes.si/druga-svetovna-vojna-iv/>

### Druga svetovna vojna – igra

Poišči besede.

O	K	U	P	A	T	O	R	D
J	B	R	Ž	R	T	V	E	P
P	A	R	T	I	Z	A	N	I
V	H	G	Z	Č	U	R	Š	N
O	B	L	A	S	T	P	J	P
J	U	G	G	A	A	Z	P	N
N	Z	Ž	E	L	Ž	J	H	N
A	B	O	R	C	I	I	U	A
P	F	D	F	U	O	C	F	I

POIŠČI BESEDE

vojna	oblast	žrtve	borci
partizani	okupator		

PORABLJEN ČAS : 0:04

0 of 6 found

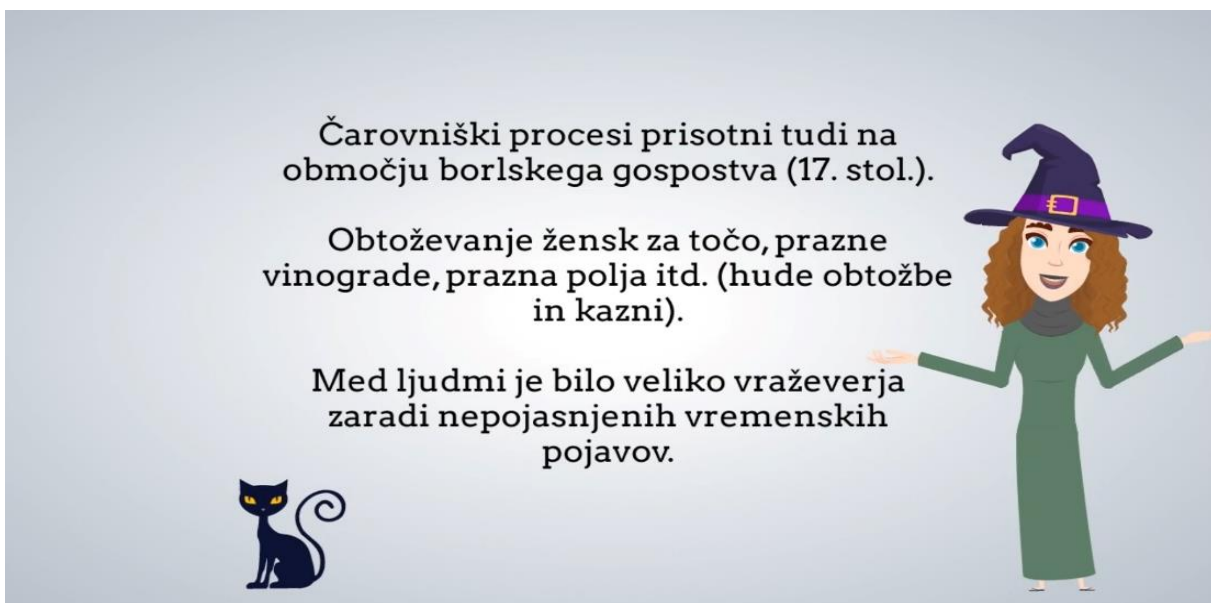
## 5.6 V. zgodovinska učna točka – coprniški lonec

Peta točka je malce drugačna in služi kot zanimivost. Mnogo domačinov in obiskovalcev tega kraja sploh ne ve, da je v teh krajih bilo prav tako veliko vraževerja v povezavi s čarovniškimi procesi, ki so se dogajali na gradu Borl, zato predstavljam tudi slednjo. Predstavi jo lik čaravnice »Marjete«, ki sem jo našel v zgodovinskih virih. Slednji pričajo, da je bila obsojena ravno na gradu Borl. Haložani so bili prav tako zelo vraževerni glede drugih nepredstavljenih stvari. Zanimivo zgodovinsko zgodbo, o kateri je pričal celo časnik Večer, obiskovalcu predstavi tudi čaravnica Marjeta.

### Coprniški lonec



POVEZAVA DO ANIMACIJE: <https://raziskovalnaoscz.splet.arnes.si/coprniski-lonec-2/>



Slika 14: Posnetek zaslona na zgodovinski točki Vareški "coprniški" lonec. (Kumer, 2024)

V interaktivni igri, ki jo je ilustrirala devetošolka, Ana Marija Lovenjak, mora obiskovalec zgodovinske točke poiskati skrite črne mačke, saj le-te ponazarjajo vraževerje, ki ga tudi v Cirkulanah v preteklosti ni bilo malo (če moških ni bilo domov, so ljudje verjeli, da so jih začarale čaravnice s črnimi mačkami). Zlasti so mačke povezane z znamenito, staro gostilno pri Žigi.

### Coprniški lonec – igra

Poišči pet muc čaravnice Marjete.



## 5.7 VI. zgodovinska učna točka – imenitni grofje Sauerji in Borl

S pomočjo grofice Sauer, ki jo je predstavila Cirkulančanka, Ana Črnivec, grofica, ki vsako leto prvo nedeljo v mesecu decembru, pozdravi svoje »podložnike, predstavljam izjemen biser nad reko Dravo, grad Borl. Zlasti me veseli dejstvo, da je pred vrati njegov čas. Čas ko se bodo ponovno odprle mogočne grajske duri bisera nad reko Dravo. Tako bodo lahko prav vsi obiskovalci uživali v kratki prezentaciji učne točke. V predstavitvi izpostavljam pomembnost rodbine za gospostvo in kraj nasploh. Priredil sem ga v posebni animacijski tehniki, ki bo učencem/obiskovalcem zelo zanimiva. Najprej obiskovalec točke lahko prisluhne zgodovini gradu Borl, ko so ga posedovali grofje Sauerji, nato lahko odigra kratko igro, v kateri se da tudi malce časovno tekmovati. Nato je možen ogled animacije Sauerjev z VR-očali v posebnem programu, kar obiskovalca zgodovinske točke resnično vrne v grajsko okolje v 17. stoletju. Na tej točki, ki jo lahko obiskovalec poti obiše kot pravo ali kot zadnjo, saj je od »centra« oddaljena, sem resnično želel narediti nekaj več, saj se grad Borl ravno prebuja in kmalu se bodo v informacijah Jurija Friderika in Marije Barbare lahko vsi naučili nekaj novega o pomembni plemiški rodbini v tem koščku Haloz.

Grad Borl

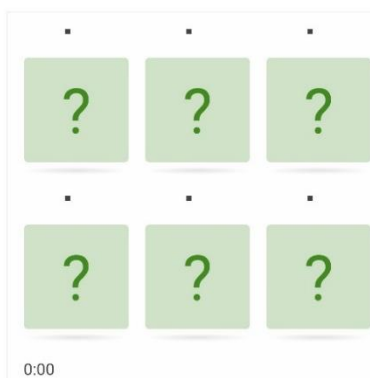


- **Rodbina Sauerjev (17. in 18. stol.); na območju Štajerske z grofovskim nazivom.**
- **Obnova gradu Borl in grajskega kompleksa, gradnja ter obnova cerkva; ljubitelji umetnosti.**
- **Utemeljitelji šolstva pri Sv. Barbari.**
- **Priljubljenost med podložniki.**

Klikni in preizkusi svoje znanje!

Slika 15: Posnetek zaslona na zgodovinski točki o grofih Sauerjih in gradu Borl. (Kumer, 2024)

Grad Borl – igra



POVEZAVA DO ANIMACIJE:

<https://raziskovalnaoscz.splet.arnes.si/grad-borl/>

V interaktivni igri obiskovalec zgodovinske točke poveže vedute gradu Borl z ustreznimi letnicami; klasična igra povezovanja (spomin).





Slika 16: Pogled v posnetek zaslona izdelanega interaktivnega sveta rodbine Sauer skozi VR očala. (Črnivec, 2024)



Slika 17: QR koda nas je »prenesla« na vsebinski del zgodovinske točke (Lorbek, 2024)



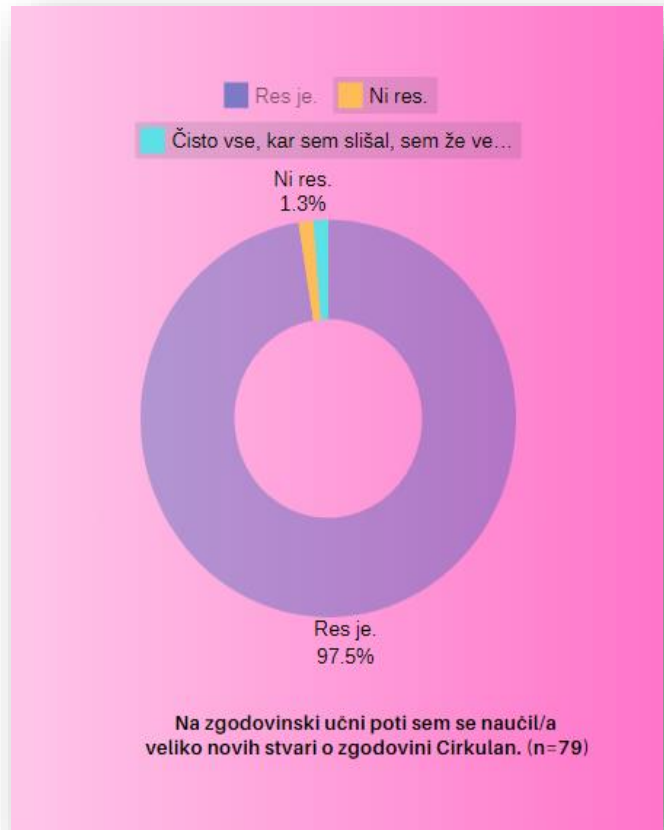
Slika 18: Zdaj vemo, zakaj imamo v grbu sidro. (Lorbek, 2024).

## 5.8 Raziskava in analiza empiričnega dela

Empirični del je obsegal najprej raziskavo zgodovinskih točk, nato pa terensko delo: najprej sem zbral skupino 79-ih učencev, ki sem jih popeljal po izdelani učni poti. Za to sem potreboval dva dneva, v okviru katerih sem se zelo pripravil. Pri tem moram poudariti, da sem se lotil tudi majhnega eksperimenta, in sicer sem skupino šestih razredov razdelil na dva dela. Hotel sem se namreč prepričati, da skupina, ki se je udeležila terenskega dela, bolje dojema zgodovinsko snov kakor skupina, pri kateri sem predavanje izvedel v razredu, torej »izven« učne poti.

Na trditev »Na zgodovinski učni poti sem se naučila veliko novih stvari o zgodovini Cirkulan.« so učenci odgovorili takole:

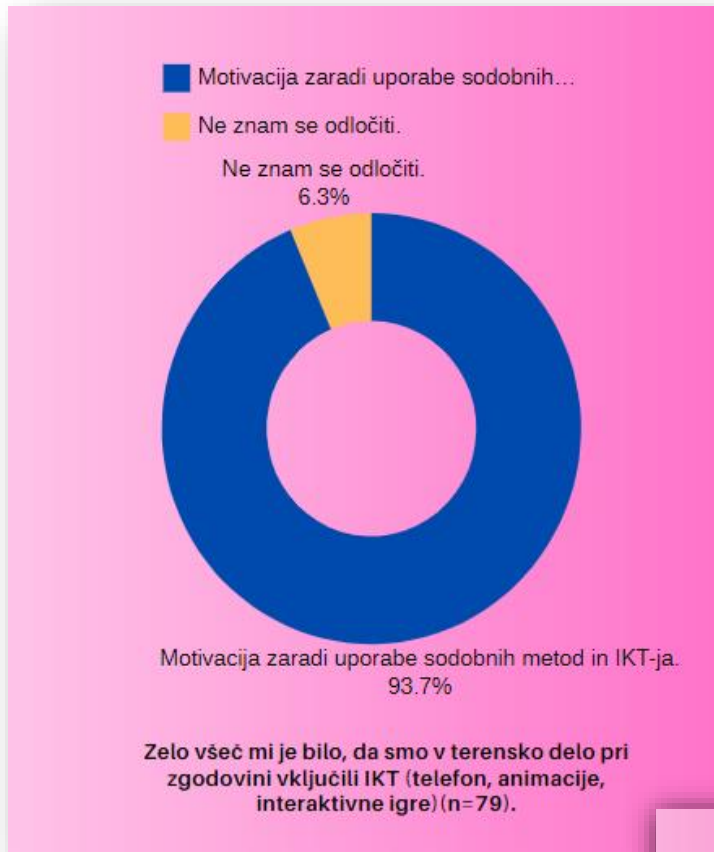
Od 79-ih intervjuvanih učencev jih je kar 97,5 % (77) odgovorilo, da drži, da so se naučili nekaj novega. Le 1 učenec je dejal, da to ni res, en učenec pa se je izjavil, da je že vse vedel.



Slika 19: Devetošolci na gradu Borl ob metodi dela na terenu. (Kumer, 2024)



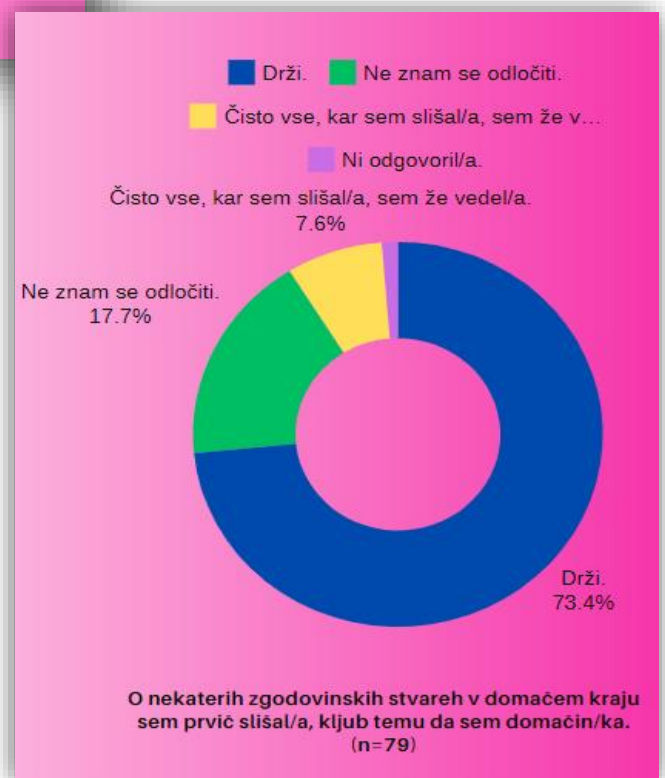
Naslednje vprašanje, s katerim sem iskal mnenje učencev/obiskovalcev o zgodovinski učni poti, je bilo naslednje: »Zelo všeč mi je bilo, da smo v terensko delo pri zgodovini vključili IKT (telefon, animacije, interaktivne igre).« Mnenja učencev obiskovalcev o sami izvedbi zgodovinske učne poti se torej nanašajo na način izvedbe učne poti. Na pot sem popeljal 79 učencev.



Kar 74-im (cca. 94 % obiskovalcem) je bilo pri terenskem pouku zgodovine zelo všeč, zlasti dejstvo, da so lahko pri terenskem delu uporabljali tudi IKT-pripomočke, prisluhnili animacijam, se preizkusili v uporabi VR očal in odigrali zanimive igre.

Ob tem dodajam zanimivo ugotovitev na podlagi metode analize, ki sem jo projeciral na grafu. Zanimalo me je, koliko učencev za nekatere zgodovinske podatke v domačem kraju še nikoli ni slišalo.

Zanimivo mi je bilo, da je kar 74 % (58) domačinov/obiskovalcev/učencev odgovorilo, da so o nekaterih zgodovinskih dogodkih v domačem kraju slišali prvič, kljub temu da so domačini, se jih kar 14 (18 %) ne zna odločiti, ali so že te zgodovinske informacije slišali ali ne, 6 obiskovalcev pa pravi, da teh stvari niso slišali prvič (tj. 8 %). En učenec je vprašanje izpustil.

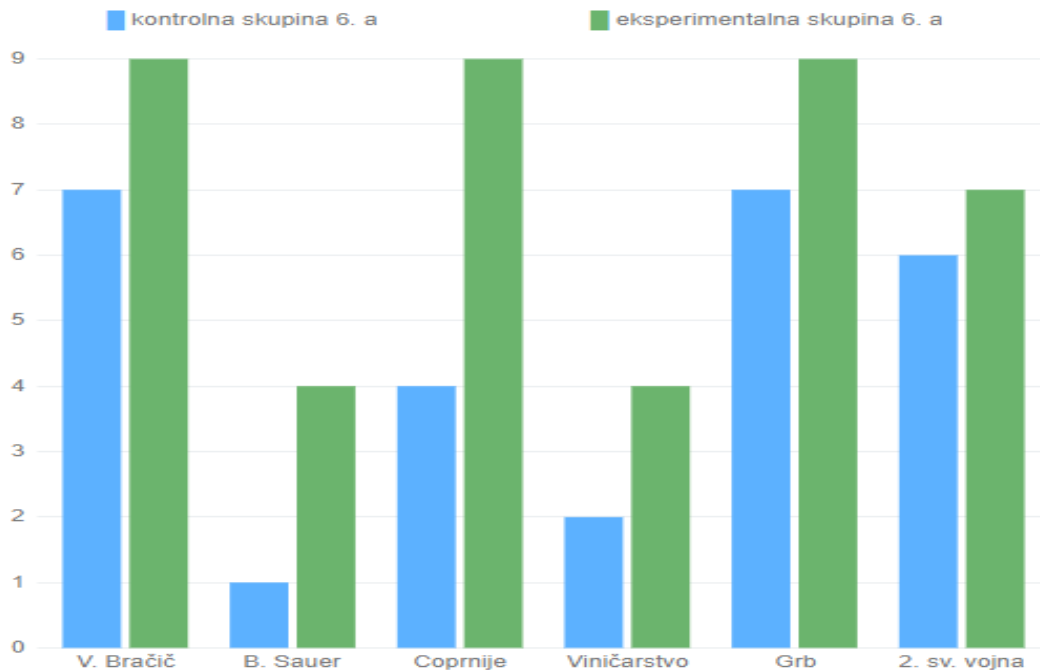


Naslednja trditev, ki sem jo v raziskavi zastavil obiskovalcev (učencem), je bila: »Še večkrat se želim učiti na tak način.« Zanimalo me je, ali so za zanimanje in učenje krajevne zgodovine potrebni sodobni pristopi učenja. Po analizi odgovorov sem tako ugotovil, da si slabih 95 % (75) obiskovalcev/učencev želi zgodovino še večkrat učiti na tak način, torej na terenu, s pomočjo izkušnje, 4-je (5 %) pa se ne vedo odločiti, ali jim je bil tak način učenja všeč.

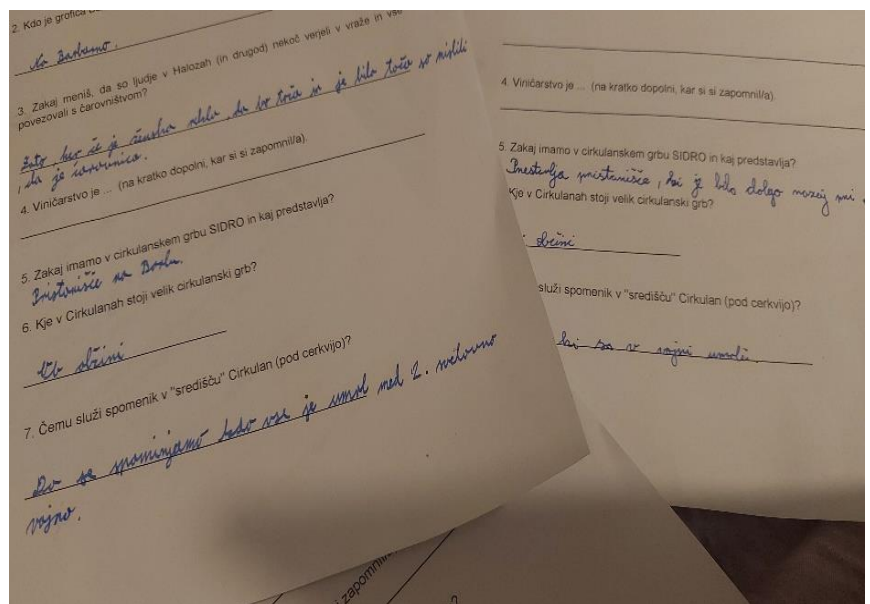


Lotil sem se tudi malce drugačnega empiričnega dela. Zanimalo me je, ali lahko na kakršen koli način dokažem, da je tovrstno učenje zgodovine na terenu res poučno. S pomočjo usmeritev sem to storil tako, da sem šestošolce razdelil v dve skupini. Prva skupina (eksperimentalna) se je odpravila z mano na teren s pomočjo sodobnih IKT in avdio-vizualnih pripomočkov, kjer sem snov krajevne zgodovine usmerjal s pomočjo animacijskih tehnik in dotične zgodovinske učne točke. Torej - bili so na licu mesta, kjer je umeščena zgodovinska točka in spremenljivka je bila ravno konkretno delo na terenu. Pri testni (kontrolni) skupini pa sem snov lokalne zgodovine predstavil v razredu. Obema sem lokalno zgodovino predstavil na enak način (kontrolna skupina ni bila na terenu in ni imela možnosti uvida v animacije). Obe skupini sta ob koncu obravnavanih zgodovinskih snovi domačega kraja odgovorili na nekaj identičnih vprašanj. Sicer gre za maloštevilčno skupino, a sem se vseeno odločil, da bom odgovore primerjal. Učencev eksperimentalne skupine je bilo 11, učencev kontrolne skupine pa prav tako 11.

Predstavil bom nekaj opažanj, ki sem jih strnil v graf.



Prvo vprašanje me je motiviralo, da raziskujem še naprej. Pri učencih kontrolne skupine, ki so snov poslušali v razredu, opažam, da štirje od 11-ih niso znali odgovoriti na vprašanje in so pustili polje prazno. 7 učencev je zapisalo, da je bil bodisi učitelj bodisi vojak bodisi je bil povezan s šolstvom. Medtem je 9 učencev eksperimentalne skupine ugotovilo pravilno delovanje pomembne cirkulanske zgodovinske osebnosti (učitelj, borec med 2. sv. vojno, ustanovil univerzo). 1 učenec pri eksperimentalni skupini je odgovoril narobe, 1 vprašan pa na vprašanje ni odgovoril.



Slika 20: Odgovori učencev kontrolne skupine. (Črnivec, 2024)

Pri drugem vprašanju o grofih Sauerjih so v eksperimentalni skupini pravilno ugotovili štirje učenci od 11-ih, v kontrolni pa le 1 učenec. Zanimalo me je, ali po slišani učni snovi vedo, kdo je grofica Barbara Sauer in s katerim praznikom v Cirkulanah je povezana. Barbarno je v Cirkulanah velik praznik, zato so tako vedeli, da je povezana z obredom semnja prvo nedeljo v mesecu decembru. O njenem življenju pa do sedaj niso vedeli veliko, kar je bil tudi moj cilj, ko sem snoval to nalogo.

Na tretje vprašanje o copništvu so v kontrolni skupini pravilno povzeli vzroke za nastanek vraževernih vsebin med ljudstvom v preteklosti; oboji so bili dokaj uspešni, ugotovil sem, da so samo samo pri odgovorih v eksperimentalni omenjali ženske.



Pri četrtem vprašanju so le učenci eksperimentalne skupine omenili izkoriščanje bogatih kmetov nad revnimi v viničarskem odnosu, saj jih na terenu pozdravi »ubogi« viničar, učenci kontrolne skupine razlage niso razumeli, saj so puščali prazno ali pa pisali, da je to »nekdo«, ki se ukvarja z vinogradništvom.

Peto vprašanje o splavarstvu in grbu so tudi učenci kontrolne skupini (7 od 11) učencev ugotovili, da je grb povezan z zgodovino splavarstva na Borlu oz. z Borlom samim.

Vprašanje, ki se nanaša na V. zgodovinsko učno točko oz. zadnje vprašanje, je bilo usmerjeno na spomenik pod cerkvijo (spomenik NOB). Zavedam se, da je za šestošolce to še neznanka, predvsem pa zelo zahtevna zgodovinska tema. Kljub temu je 7 učencev od 11-ih ugotovilo, da gre za borce 2. sv. vojne. V kontrolni skupini jih je to ugotovilo enako število; dodajam, da so oboji večinoma pisali »umrlim v vojni.«

bil je učitelj ter rektor na univerzi maribor

mariborju je spodbujal da bi bila univerza

bil je učitelj

da je v mariboru spodbujal da bi nastala univerza

bil je v vjoski

da je v mariboru spodbujal šolo

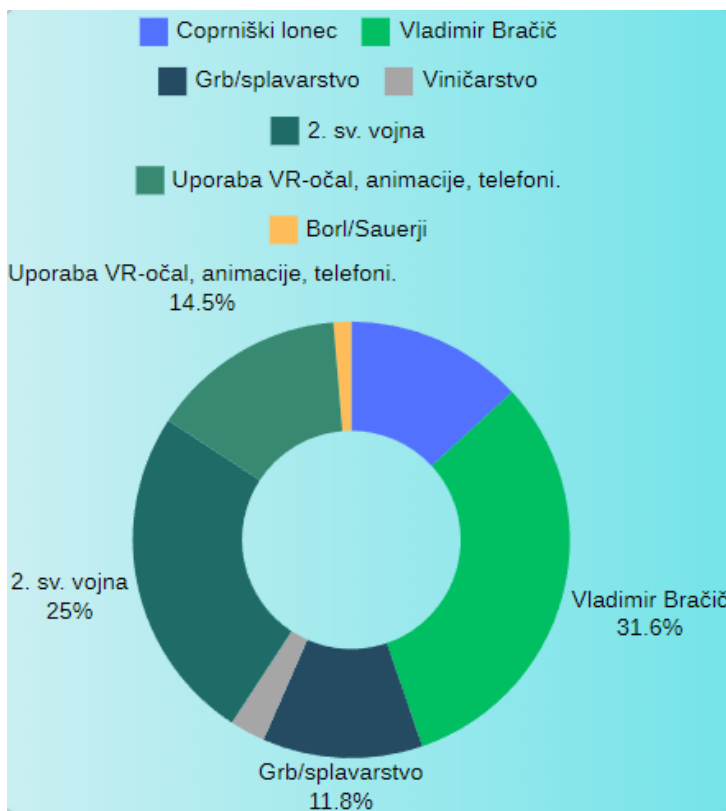
z vojno

z šolstvom

bil je učitelj

viničarstvom

Slika 21: Odgovori učencev eksperimentalne skupine o Vladimirju Bračiču, ustvarjeni z orodjem 1ka. (Črničev, 2024)



Zanimalo me je tudi, kaj je tista zgodovinska vsebina, ki se je učencem/obiskovalcem poti na terenu najbolj vtisnil/a v spomin. Zato sem zastavil naslednje vprašanje: »Zapiši, kaj je tisto, kar si boš od naše učne ure na terenu najbolj zapomnil/a.« Na to vprašanje je odgovorilo 69 učencev od 70-ih vprašanih.

Najmanj učencev je zapisalo o točki o Sauerjih/Borlu (le 1), sledilo je viničarstvo (2,6 %) ter učna točka o grbu Cirkulan oziroma splavarstvu (11,8 % učencev). Za točko o čarovniških procesih se je odločilo 10 učencev, tj. 13,2 %. 11 obiskovalcev poti je zapisalo, da jim je bila najbolj všeč uporaba VR-očal, animacij, iger itd. Najbolj se je učencem/obiskovalcem zgodovinske poti vtisnila v spomin tema 2. sv. vojne v Cirkulanah (19 odgovorov, oz. 25 %) in pa Vladimir Bračič (24 odgovorov obiskovalcev), in sicer 31,6 %.

## 6 REZULTATI IN RAZPRAVA

Menim, da mi je s pomočjo različnih metod izdelava prve interaktivne zgodovinske učne poti v Halozah resnično uspela, saj sem vanjo vključil vse moje dosedanje znanje in izkušnje, ki sem jih dobil tekom osnovnošolskega izobraževanja..

Ob zaključku raziskovalne naloge bom zatorej potrdil ali ovrigel dane hipoteze.

H1: Bogata zgodovina Cirkulan nam omogoča pester nabor zgodovinskih vsebin za kvalitetno in sodobno izvedbo učenja zgodovine na terenu, ki jih lahko uporabim tudi za odmevno in tudi prvo interaktivno krajevno zgodovinsko učno pot v Halozah.

To hipotezo potrjujem, saj sem ob uporabi ustrezne literature in ustnih virov našel veliko zgodovinskih (tudi malce nevsakdanjih, a zanimivih) točk, iz katerih sem izdelal zgodbo in jo lahko umestil na zemljevid zgodovinske učne poti. Tako ima pot 6 zgodovinskih točk, ki obiskovalce/učence povezano (ob pomoči animacije) vodijo od ene do druge.

H2: Učni načrt za zgodovino ne omogoča vpeljave vsebin in osvojitve učnih ciljev iz UN, ki so vezani na zgodovino Cirkulan.

Ker sem razmišljal, kako pot in krajevno zgodovino približati mlajšim generacijam, sem se naslonil t udi na učni načrt; konec koncev gre za učno pot in stremel sem k temu, da bi se ob poti učenci /obiskovalci nekaj (novega) naučili. Prav tako se lahko sedaj na kakšen kulturni dan v občino Cirkulane podajo tudi učenci iz drugih šol, saj bodo tako uresničili tudi cilje iz učnega načrta za zgodovino. V učnem načrtu sem poskusil poiskati tiste učne cilje, ki so lahko vezani na določene zgodovinske točke na učni poti. To hipotezo zato ovržem, saj sem cilje našel in jih tudi razdelal.

H3: Učenci se želijo učiti tudi s pomočjo terenskega dela, saj novonastala učna pot predstavlja popestritev pouka zgodovine, k čemer pripomore tudi uporaba sodobnih smernic IKT-pouka.

To hipotezo lahko potrdim. Od 79-ih intervjuvanih učencev je namreč kar 95 % učencev odgovorilo, da se še večkrat želi učiti na tak način. 97,5 % učencev (77 od 79-ih) je prava tako odgovorilo, da so se naučili nekaj novega (kljub temu da so iz domačega kraja).

H4: Predvidevam, da bom s pomočjo eksperimentalnega dela prikazal pozitiven učinek učenja zgodovine na terenu (testni preizkus na skupini šestošolcev).

Naredil sem tudi manjši poskus in razred šestošolcev razdelil v dve skupini. Ena skupina je snov poslušala na terenu ob zgodovinskih točkah (preko narejene animacijske tehnike) ter odigrala igro, drugi skupini pa sem snov na enak način predstavil v razredu. Zato sem izdelal vprašalnik, ki (kljub manjšemu številu zastopanih učencev v obeh skupinah) kaže neko odstopanje; učenci s terena so bolj podrobno odgovarjali, morda tudi zaradi izkušnje, vizualizacije na licu mesta. Zato menim, da ima učenje zgodovine na terenu pozitiven učinek in hipotezo potrjujem.

H5: Učenci/obiskovalci poti so si najbolj zapomnili podatke o splavarski zgodovini na reki Dravi in s tem povezanim cirkulanskim grbom.

Ta hipoteza ne drži in jo lahko ovržem, saj se je za splavarstvo in grb odločilo 11,8 % vprašanih učencev. Največ učencev si bo zapomnilo snov o rojaku Vladimirju Bračiču in sicer 31,6 % (24 učencev).

## 7 ZAKLJUČEK

Ko zaključujem moje raziskovalno delo in je luč ugledala zgodovinska učna pot »Po Barbar`nih sledeh«, sem neverjetno hvaležen. Po videnem, raziskovanem in analiziranem, sem hvaležen, da sem tako podrobno raziskal domač kraj, se mu posvetil ter se na poti srečeval z zakladnico znanja preteklosti domačega kraja – domačini. Vesel sem, da mi je uspelo potrditi, da se učenci radi učijo na terenu, da se radi učijo izven učilnic, kar vključuje tudi gibanje, to pa stimulira razmišljanje. Izkušnja je tista, ki učenca še bolj »spravi« v razmišljanje. Torej – to doživeti – in videti. V tej nalogi sem na krajevno zgodovino Cirkulan pogledal s stališča samega sebe in se vprašal, kaj je tisto v zgodovini Cirkulan, kar bi me res pritegnilo in ohranilo moje zanimanje. Kaj bi bilo tisto, kar bi se spominjal venomer, ko bom korakal mimo pomembnih zgodovinskih kipov in stavb v domačem kraju?

Vedel sem, da moram posamezne izbrane točke nadgraditi, da to ne bo navadno »popotovanje« po točkah, temveč zanimiva pot z animacijami, igrami, nečim, kar pritegne obiskovalca poti. Potem sem izvedel tudi, da nikjer v Halozah pravzaprav takšna zgodovinska pot sploh ne obstaja.

Vesel sem, da so učenci učno pot sprejeli tako dobro. Imel sem tudi nekaj dilem, saj sem se odločal, ali narediti eksperimentalni del naloge, kjer sem razred razdelil na dve skupini. Pri tem se mi je porajala dilema, da je morda za raziskavo premalo učencev, a sem si vseeno upal vložiti trud tudi v ta del raziskave in ga izpeljal. Želim, da je pričujoče raziskovalno delo navdih čisto vsem, ki vam je morda krajevna zgodovina včasih malce dolgočasna. Čisto vsak delček zgodovine našega kraja nosi svoj pečat, vse to nas je zgradilo in oblikovalo. Ponosni smo lahko na našega rojaka dr. Vladimirja Bračiča, ki je ime Cirkulan in Haloz ponesel širom Slovenije. Prav tako smo lahko ponosni na naš grajski biser Borl, ki se bohota nad reko Dravo in ustvarja občutek, da varuje našo haloško zemljico.

V povezanem duhu z lokalno skupnostjo imam sedaj možnost graditi našo zgodbo še naprej, saj so se odločili, da bodo mojo zgodovinsko učno pot s ponosom in veseljem ponudili vsakemu obiskovalcu Cirkulan, ki ga bo radovedna žilica prinesla v naše kraje. Prav tako imam z nalogo še dodatne namere v prihodnosti, saj pripravljam prevod v angleški jezik. Tako bodo lahko našo zgodovino Cirkulan spoznali tudi tuji obiskovalci. Hvala, Cirkulane, neizmerno sem ponosen, da sem krajan tako zgodovinsko bogatega kraja!

## 8 LITERATURA IN VIRI

- Bohak Sabath, D. (2005). Šolstvo pri Barbari v Cirkulanah – nekoč in danes – 225 let skrbi za mladi up. V M. Prašnički (ur.), *Cirkulane: svet Belanov* (str. 179–192). Cirkulane: Halo d. o. o.
- Bračič, V. (1975). *Ptujsko polje : historično socialnogeografska študija*. Maribor: Obzorja.
- Bračič, V. (1969). *Vinorodne Haloze: socialnogeografski problemi s posebnim ozirom na viničarstvo*. Maribor: Obzorja.
- Gričnik, A. (1998). *Farice: haloške folklorne pripovedi*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Komac, A. (2004). Haloze v srednjem veku. V A. Butolen (ur.), *Žetale in žetalanci nekoč in danes*. Maribor
- Košir, M. (2005). Čarovniški procesi na Borlu in v Halozah. V M. Prašnički (ur.), *Cirkulane: svet Belanov* (str. 93–108). Cirkulane: Halo d. o. o.
- Macuh, P. (2000). *Drava nekoč in danes: zemljepisne, zgodovinske in etnološke značilnosti sveta ob Dravi; splavarstvo in energetika*. Maribor: Obzorja.
- Mohorko, L. (2016). *Posesti gospodov Ptujskih in njihove koristi od posedovanja*. Diplomsko delo. Maribor, Filozofska fakulteta.
- Oblak, B. (2005). Historičnogeografski oris Vinorodnih Haloz in Cirkulan. V M. Prašnički (ur.), *Cirkulane: svet Belanov* (str. 13–22). Cirkulane: Halo d. o. o.
- Petrovič, M. idr. (2018). *Vodnik po občini Cirkulane*. Cirkulane: Turistično društvo.
- Petrovič, M., Golc S. idr. (2022). *Posvetna stavbna dediščina Cirkulan*. Cirkulane: Društvo za oživitev gradu Borl.
- Potočnik, D. (2017). Sodobne učne metode pri pouku zgodovine. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 27(4), 837-850.
- Prašnički, M. (2013). *Žrtve svetovnih vojn z območja Cirkulan*. Cirkulane: Društvo za oživitev gradu Borl.
- Prašnički, M., Hernja Masten, M, Vnuk, B. (2010). *Grad Borl: gradbenozgodovinski oris in prispevek k zgodovini rodbine Sauer*. Cirkulane: Društvo za oživitev gradu Borl.
- Rajšp, V. (1988). Čarovniški procesi na Slovenskem. *Zgodovinski časopis* 42(3), 389–397.
- Šuligoj, L. (2005). Kmečko vprašanje in viničarski odnosi na območju Haloz. V M. Prašnički (ur.), *Cirkulane: svet Belanov* (str. 131–136). Cirkulane: Halo d. o. o.
- Trškan, D. (2007). *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem: Naloge malo drugače*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Zadravec, D. (2005). Gospodstvo Borl od nastanka do leta 1801.
- Zorko, Z. (1998). *Haloško narečje in druge dialektološke študije*. Maribor: Slavistično društvo.
- Žgeč, F. (1933). Haloze: sociološka študija. *Sodobnost* 3(1), 20–33.
- Žgeč, F. (1933). Haloze: sociološka študija. *Sodobnost* 3(2), 70–76.

Žnidarič, M. (2005). Vladimir Bračič – od »vareščana« do rektorja univerze – 1991 – 1996. V M. Prašnički (ur.), *Cirkulane: svet Belanov* (str. 427–432). Cirkulane: Halo d. o. o.

#### SPLETNI VIRI

Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo (2011). *Učni načrt za zgodovino v osnovni šoli*. Pridobljeno s [https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucninacrti/obvezni/UN\\_zgodovina.pdf](https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucninacrti/obvezni/UN_zgodovina.pdf)

Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo (2011). *Učni načrt za družbo v osnovni šoli*. Pridobljeno s [https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN\\_druzba\\_OS.pdf](https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_druzba_OS.pdf)

Neznani avtor (24. julij 1954). Obravnave z viničarji in gospodarji odkrivajo viničarske odnose. *Ptujski tednik: glasilo Osvobodilne fronte za ptujski okraj*, str. 1). Pridobljeno s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-5PEEZWC7/bdb909a6-2eda-4deb-ae70-fa594fda7a93/PDF>.

Grad Borl (b. d.) na [www.wikipedija.si](http://www.wikipedija.si). Pridobljeno 12. januar 2024 s [https://sl.wikipedia.org/wiki/Grad\\_Borl](https://sl.wikipedia.org/wiki/Grad_Borl)

Zemljarič, M. (17. januar 2022). Cirkulane: obnoviti želijo spomenik NOB. *Štajerski tednik*. Pridobljeno s <https://tednik.svet24.si/druzba/27134-cirkulane-obnoviti-zelijo-spomenik-nob>

Neznani avtor grba Sauerjevih (1820). *Grafen Sauer von und zu Ankenstein*. Pridobljeno 12. 12. 2023 s <https://www.abebooks.com/art-prints/Grafen-Sauer-Ankenstein-Wappen-Adel-coat/22400855789/bd>.

Krajevni leksikon dravske banovine (1937). URN:NBN:SI:DOC-IHXHRWQE. Pridobljeno 4. 11. 2023 s <http://www.dlib.si>

#### USTNI VIRI:

- Ga Ana Črnivec: Pričevanje hčerke vojaka Franca Klinca in povzetek njegovega življenja.
- Ga. Mira Petrovič: Usmerjanje in pomoč pri predstavitvi pomembnih zgodovinskih točkah (zanimivosti, podrobnosti).
- Zvočne vloge zgodovinskih osebnosti v Cirkulanah, v interaktivno-animacijskih posnetkih v zgodovinskih učnih točkah, ki so jih posneli naslednji informatorji:
  - ga. Ana Črnivec (kot grofica Barbara Sauer),
  - g. Miro Lesjak (kot viničar Hanzek),
  - g. Izidor Gnilšek (kot Vladimir Bračič),
  - g. Tonček Žumbar (kot Franc Klinc),
  - mladi raziskovalec Teo Črnivec (kot borlski splavar),
  - ga. Laura Mohorko Kumer (kot čarovnica Marjeta).

#### PRILOGE:

- Anketni vprašalniki z rezultati za učence, dostopni v fizični obliki in na spletnem orodju 1ka - <https://www.1ka.si/a/73d9c7f9> in <https://www.1ka.si/a/7db8ce9c>,

- vprašalnik za preverjanje znanja po opravljeni poti pri učencih kontrolne in eksperimentalne skupine

**Sem Teo Črnivec, v letošnjem letu pa s pomočjo učne poti raziskujem zgodovino domačega kraja. Prosim, če izpolniš kratek vprašalnik in prikažeš svoje znanje o nekaterih cirkulanskih zgodovinskih točkah.**



1. Naštej vsaj eno področje, s katerim se je ukvarjal velik mož v Cirkulanah, katerega spomenik je postavljen pred šoli v Cirkulanah - Vladimir Bračič.

---

2. Kdo je grofica Barbara Sauer in kako se je spominjamo še danes?

---

3. Zakaj meniš, da so ljudje v Halozah (in drugod) nekoč verjeli v vraže in vse povezovali s čarovništvom?

---

4. Viničarstvo je ... (na kratko dopolni, kar si si zapomnil/a).

---

5. Zakaj imamo v cirkulanskem grbu SIDRO in kaj predstavlja?

6. Kje v Cirkulanah stoji velik cirkulanski grb?

---

7. Čemu služi spomenik v "središču" Cirkulan (pod cerkvijo)?

---

- QR kode učne poti z interaktivnim zemljevidom (dostopne tudi v sami nalogi).